

تنکیو حوانانو

او ماشومانو ته

فکر ښه کیسه

لیکوال: زاهد جلالی

تنکیو حوانانو او ماشومانو ته فکری کیسه

لیکوال: زاهد جلالی

د کتاب په اړه

د زاهد دا نوی کتاب د داسې یوه ذهنیت زېږی دی چې اسلام د علم سره نه یواځې مخالف نه گڼي بلکې په دې پروسه کې یې د نړیوالو سره شریک، بلکې سر لاری بولي. کتاب د «شاعر او کاهن» خیالي او غیب گویي نه بیانوي، نه د مراقبې محصول دی. د یوه معقول او ژور ریسرچ او تدقیق برکت دی. شاگرد هم په عینې وا لغیتونو خبروي او هم ددې واقعیتونو تاریخي سابقه بیانوي چې لکه مرخېږي له خپله انده نه دی راټوکېدلي، بلکې په پېړیو ورباندې شواخون تېر شوی او مسلمانانو پوره ونډه ورکې لرلې ده او په زیاترو کې منځکښ همدوی وو.

د کتاب ژبه هم عام فهمه او روانه ده چې تنکی ماشومان یې هم په مانا پوهېږي. دا مهمه ده. ما چې د خپل پلار نه د الفبا زده کړه کوله اکثر د هغوی په ژبه نه پوهېدم هسې طوطي وم چې هر شی مې یادوه، بیا کرداناوه. جیم لکه جا جا دی من الجول و جا جا. وروسته چې قدوري او هدایې ته شوم، خو بیخي را ته مشکله شوه. پلار مې قاضي و، عالم و خو معلم نه و. کالونه پس چې مې له ورور نه د مکتب مضامین لوستل، داسې مې یاد دي لکه دا نن. گڼېڅ لالا مې دار المعلمین لوستی و، معلم و. زاهد هم معلم دی، ودې شي چې په ده هم ما وارو تجربې راغلی وي، عبرت یې ترې اخیستی. زلمیه مبارک دې شه. دا د پتي سر دی.

استاد سعد الدین شېون

تنکيو ځوانانو
او ماشومانو ته
فکري کيسې

تنکيو ځوانانو او ماشومانو ته فکري کيسپ

زاهد جلايي

د کتاب ځانگړنې

نوم: تنکیو ځوانانو او ماشومانو ته فکري کېسې

لیکوال: زاهد جلالی

برېښنالیک: zahid.jalaly@gmail.com

کمپوز: زاهد جلالی

کال: ۲۰۱۴ میلادي

ځای: کابل

وار: لومړی

شمېر: ۱۰۰۰

پښتۍ ډیزاین: انجینیر شفیع وردک

خپرندوی: مستقبل خپرندویه ټولنه

© ټول حقوق خوندي دي.

د ترلاسه کولو پټې:

لومړی: کابل، کوټه سنگي، د شاداب ظفر بلاکونو ته مخامخ، مستقبل کتابپلورنځی.

شمېرې: ۰۷۸۶۶۳۰۷۳۱ او ۰۷۷۸۸۷۰۳۰۵

دویم: کابل، دهمزنگ، سرک اول، محب مارکېټ، مرکز کتابفروشي عمومي.

شمېره: ۰۷۸۸۲۲۰۵۳۰

ڄالۍ

هغه ماشوم ته ڇي ماشومتوب يې د ناز و نخرو نه و..
د کوچنيتوب دوره يې د مور و پلار او ټولې کورنۍ له مينې لرې تېره
کړه..

نه يې له سيالانو سره سيالي وکړه او نه له تربرو سره تربوري..
وچې شونډې، شلېدلې جامې، تش جېب او تش نس وگرځېد..
يا يې د جواړي ډوډۍ وخوره يا پوپنک وهلې..
مرحوم پلار يادوم.. چې دا هر څه يې د علم له پاره وکړل.. دا هره قرباني
يې يوازې او يوازې د پوهې له پاره وکړه..
سل درنښته، دوروده او رحمته پرې..

لړلیک

تقریظ ۸

مقدمه ۱۴

د ستر امام گاونډی ۱۸

مثالي ماشوم ۲۵

د نړۍ لومړی پوهنتون ۳۱

د اینستاین فکر کول ۳۸

د غزالي شک ۴۳

یوه تاریخي حادثه ۵۰

د فارابي یوه کیسه ۵۵

د شیطان امتیان ۶۱

ستر هدف ۶۶

په خدای توکل ۷۱

دغسې استقامت! ۷۶

د نړۍ لومړی لیکلی اساسي قانون ۸۳

اسلام او موډرنیزم ۸۸

ملتپالنه ۹۵

د یهودو د خیانت تاریخ ۱۰۱

ښه دوستان ۱۰۷

مسلمانان ولې وروسته پاتې؟ ۱۱۳

د حنفي فقهي درې ستر کتابونه ۱۱۹

مراجع ۱۲۸

د استاد سعد الدین شپون

تقریظ

ماشومانو، بلکې هر چا ته درس ورکول کم له کمه دوه هدفونه لری. یا به دا وي چې کوم اقدام ته یې هڅوی، لکه ترکانی، موټر چلولو، کراتې او دغسې نورو کسبونو ته. بل هدف دومره لنډو چکی او مشخص نه دی بلکې د ماغزو د په کار اچول، د انسان له ما غزو بهر پېښو او واقعیتونو پېژندل دي. په دواړو هدفونو کې مقصد د یوې معمی حل دی. مخکه له لمر نه چا پیره گرځي که بالعکس؟ سره زرغونه ولې اته رنگو نه لري؟ اصلا ولې له بارانه پس څرگندېږي؟ ماشوم څنگه له موره پیدا کېږي، اصلا بنیادم له کومه شوی؟ په نړۍ کې پخوا څلور عنصره خلکو پېژندل، اوبه، باد، خاوره او اور، اوس ولې

وايي چې تر سلو زیات عنصره دي چې زموږ نړۍ ترې جوړه ده؟ دا او دا سې نور بې شمېره معمی گانې دي چې حل کول یې یواځې په خصوصي مرا قبه نه بلکې له هغه چا څخه زده کېږي چې پرې پوهېږي. مثال د زده کړې لویه سرچینه ده.

په دغې پوهې د نړۍ ټولو خلکو زور وهلی دی. پو هه د هېڅ ملک انحصار نه ده. یو، یوه خښته ږدي، بل پرې بله او د تمدن ماڼۍ همداسې پرې لوړېږي. پوهه نه د گاليلې په انحصار کې ده نه د اینسټاین، نه د فخر رازي. اسلامي نړۍ د دې ماڼۍ په او چتولو کې لویه ونډه لرلې ده. هغه دی نوم یې هم ورپورې دی، الجبر والمقابه اوس د الجبرې په نامه ټوله نړۍ کې د ریاضي یو لوی اصل دی. په هغې کې له مجهولاتو معلوم را اېستل کېږي. موږ ته ماشومتوب کې ملا جزبوت را زده کول او د یادولو له پاره یې نظمونه را ښودل : دح د حن ... چې هغه به مو یاد کړ په اسانه مو د ضرب او جمعې معمی حل کوله. دا طریقه همدا اوس هم انگرېزان د میاشتو د ورځو د معلومولو د پاره استعمالوي: دېرش ورځې دي سبتمبر+ اپریل جون او نوامبر...

دا چې دوی یې آسترولیب بولي هماغه د عربو اسطراب دی چې ماڼوگانو به د بېړۍ لار ورباندې موندله. بلکې که اسلامي علماو ترجمې نه وای دوي دا خپل پوهان او فیلسوفان لکه ارستو او افلاتون نه شو پېژندلای.

پخوا به په غرب او شرق دواړو کې ډېری حکیمانو خپله پوهه (یا به یې پوهېدل عوامو ته گران و) پټه ساتله، په گونښۍ ځایونو کې یې تجربې کولې. نوم یې کیمیاگر و، مس به یې د جستو سره اور کې ویلې کول، مانا سره زر جوړوم. خدا را شي چې د پښتو ژبې وتلي شا عر، حمزه با با هم په ځوانۍ کې کیمیاگر و. پوهه د جادو سره گډه وه. خټه به یې د ناروغ په خټه پورې کړه، په چاقو به یې لیکې ورباندې را ښکلې، ویل به یې چې توری مې دې پرې کړ. ما په خپله د زېږې تې له پاره د شمه کي (کاسني) اوبه څښلې. اوس پوهېږم چې په هغې کې کیو نابن ماده وه، ځکه خو مور وروسته د ملاریا د تې د پاره د کونین په نامه گولی خوړلې خو ټوپکه یې ورسره گډوله چې درې شپې به یې د بام په سر ستوري ته رډې. ملا به د سترگو گل داسې لرې کاوه چې د وربشې دانه یې سترگو ته درته لره بره کوله، څه اوراد یې ویل، بیا یې له اوبو ډکې پیالې کې اچوله. چې بوږبوکی په

اوبو کې ورپورې ولگېده نو ویل به یې چې دا دی گل راووت. زما یوه هونبیار همزولي یوه ورځ پیاله له اوبو ډکه کړه، یوه دا نه وربشه یې زما سترگو ته لر و بره کړه او خپل جوړ کړی اوراد یې تېر کړ: خر به په وربشو مري زه به په دانه، همدا یې ویل او وربشه یې پیالې ته گوزار کړه. زما د حیرانۍ دې وه چې پرېوکی مې لېدې چه د وربشې په دا نې پورې نښلي. په اول سرکې ساینس، تجربه، کوډې او جادو په ټوله نړۍ کې سره گډ او غټمغه تول وو. دېوان وو چې یو غر یې په بل ویشته، پېریان وو چې د یارانو د بندار له پاره یې د سترگو په رپ کې له غزني غوړي راوړل. زمور د آس ورږ (یال) تر هغې پېریانو د شپې او بده چې ما په خپله ملا ماما و لېد په او بدلو یې لگیا دی. نور یې له اورېدو وایي خو زه یې له تجربې وایم چې څو څو ځلي د مار لږم د هودې سره سره قریب مړ شوی وم. ابا مې په دې حالت هم د ډاکټر په ځای پارو گرتنه بوولم.

دا د ملایانو یا نورو مشرانو کومه دسیسه نه وه، بلکې هغه وخت د معمی د حل کولو طریقې همداسې د علم، تجربې، خرافاتو گډو له وه. د کفر او اسلام خبره نه وه، د تمدن او مادي پر مختگ مرحله همدا وه. نو مولوي صاحب خالص "رح" ته اریان شوم چې څلوېښت

کاله دمخه یې سپورمۍ ته د بنیادم د ختلو خبره نه ردوله، حال دا چې زموږ د کلي ملا نژدې په دې خبرې باندې تکفیر کړی وم. هغه ویل چې آسمان کې ملایکې دي، هغوی یې په کاهو ولي. هغه دې خدای وښيي، که ژوندی وای، کمپیوټر یې لیدلی وای چې غونډه قران ورکې لیکل شوی سکتته یې کوله. اوس یې گز کړه:

ښه مثال یې چې زاهد جلالي ته مې تر اوسه حال نه دی ویلی دا دی چې ما اکثر کمپیوټر چلونه له همدې او نورو هغو یارانو نه یاد کړي چې په دیني مدرسو او پوهنتونونو کې برحال محصلین یا استادان دي.

د زاهد دا نوی کتاب د داسې یوه ذهنیت زېری دی چې اسلام د علم سره نه یواځې مخالف نه گڼي بلکې په دې پروسه کې یې د نړیوالو سره شریک، بلکې سر لاری بولي. کتاب د «شاعر او کاهن» خیالي او غیب گویۍ نه بیانوي، نه د مراقبې محصول دی. د یوه معقول او ژور ریسرچ او تدقیق برکت دی. شاگرد هم په عیني وا قعیتونو خبروي او هم د دې واقعیتونو تاریخي سابقه بیانوي چې لکه مرخپري له خپله انده نه دی راټوکېدلي، بلکې په پېړیو ورباندې شواخون تېر

شوی او مسلمانانو پوره ونډه ورکې لرلې ده او په زیاترو کې مخکښ همدوی وو.

د کتاب ژبه هم عام فهمه او روانه ده چې تنکي ما شومان یې هم په مانا پوهېږي. دا مهمه ده. ما چې د خپل پلار نه د الفبا زده کړه کوله اکثر د هغوی په ژبه نه پوهېدم هسې طوطي وم چې هر شی مې یاداوه، بیا گرداناوه. جیم لکه جا جا دی من الجول و جا جا. وروسته چې قدوري او هدايې ته شوم. خو بیخي را ته مشکله شوه. پلار مې قاضي و، عالم و خو معلم نه و. کالونه پس چې مې له ورور نه د مکتب مضامین لوستل، داسې مې یاد دي لکه دا نن. گهیځ لالا مې دار المعلمین لوستی و، معلم و. زاهد هم معلم دی، ودې شي چې په ده هم ما وارو تجربې راغلی وي، عبرت یې ترې اخیستی.

زلمیه مبارک دې شه . دا د پټي سر دی.

سعد الدین شیون

واشنگټن

مقدمه

د مراهقت دوره له لس کلنۍ تر اتلس کلنۍ، یا له اته کلنۍ تر اتلس کلنۍ، همدغو عمرونو ته ویل کېږي. دا هغه دوره ده چې انسان په کې روزل کېږي. که ښه وروزل شو، ټول ژوند به یې ښه وي او که نه، ټول عمر به ناسم وي. دغه ښه توب یا وړانۍ نه شي بدلېدای، که بدل هم شي، ډېر باریک او سرسري بدلون وي، چې اصلیت ته د راگرځېدو امکانات یې ډېر وي.

دا چې افغانستان کې هر څه گډوډ شول، علمي بهیر یې هم سخت متضرر کړ. دغه ضرر عمومي و، هم وړکتون وړان شو او هم پوهنتون. نه د مراهقت دورې ته پاملرنه وشوه او نه نورو ته. په افغانستان کې د شخصیت جوړېدو سلسله هم ورو شوه. کوم افغانان چې علمي

شخصیتونه جوړېږي، یا د باندې اوسېدلي او یا هم د خپلو هڅو په نتیجه کې دي چې د پام وړ سختی یې گاللي.

نو کوم کسان چې خپله هڅه کوي له هغو به علمي شخصیتونه جوړ شي چې دا هم د گوتو په شمار دي، خو د دغو شخصیتونو ذهنیتونه علمي نه وي، ځکه د مراهقت په دوره کې یې ذهنیتونه علمي شوي نه دي. نو په نویو شخصیتونو کې داسې کسان لږ دي چې ذهنیت او عقلیت یې علمي وي.

نن سبا چې افغانانو د خپل فرهنگ پال او علم پال احساس له مخې د لیکلو او لوستلو علمي بهیر څه نا څه ژوندی ساتلی، ځینو ماشومانو او تنکیو ځوانانو ته کتابونه لیکلي، چې دا ښه او د ستایلو وړ کار دی او لیکوالان یې باید وهڅول شي، مگر کابو ټول کتابونه غیر علمي دي.

د دې له پاره چې افغان ځوان لوستل وکړي او دا لوستل علمي وي، دغه کتاب لیکلو ته مو زړه ښه کړ. دغه کتاب کې څو هدفه په نظر کې نیول شوي. لومړی دا چې په تنکیو ځوانانو کې د لوستلو فرهنگ عام شي. ستر مشکل چې موږ ورسره مخ یو هغه د هر انسان د سویې مطابق لیکل دي. موږ چې ماشومان وو، مشرانو به راته د سترو

مفکرینو د کتابونو د لوستلو سپارښتنه کوله، خو هغه وخت کې موږ نه د دغسې سترو کتابونو د لوستلو تلوسه لرله او نه مو ترې څه اخذ کولای شوای، ځکه د سترو مفکرینو مخاطبین هم ستر خلک وي. چې ماشوم هغه فکر نه شي درک کولای.

دویم هدف دا دی چې ماشوم داسې څه ولولي چې گټه ترې واخلي، نه دا چې یوازې د لوستلو اړخ ته ځیرنه وشي او د فکر او فهم اړخ هېر شي. په دغه کتاب کې داسې کیسې دي چې د ماشوم په فکري روزنه کې هم مؤثرې واقع کېدای شي. لکه د امام ابو حنیفه د اخلاقو مثال، د اسلامي فیلسوفانو په هکله عجیبې کیسې، د اسلامي تاریخ یادونه، د غربي پرمختګ مثالونه او داسې نور.

د دغو دوو هدفونو تر څنګ دا هم په نظر کې نیول شوي چې ماشوم فکر کولو ته وهڅوي او ورسره یې لیکلو ته لاره خلاصه کړي. په دې هیله چې زموږ اهداف لاسته راوړل شي.

استاد سعد الدین شپون په کتاب تقریظ لیکلی دی. نه یوازې د تقریظ له پاره یې، بلکې د هڅونې او استادۍ ډېر احسانانونه یې رابار دي. ډېر زیات مندوی یې یم او هیله من یم چې رب ډېر عمر او د لا ډېر خدمت توفیق ورپه برخه کړي.

ډاکټر خالد حاتم، استاد عبد الله گل ريان، استاد همایون غفوري او ځينو نورو وروڼو کتاب وکوت او خپل استادانه نظرونه یې ولورول، له ټولو مننه کوم او له ربه ورته د اجر غوښتونکی یم.

همدا رنگه له استاد اسد الله مشفق ډېر منندوی یم چې تل یې علمي او فکري کار ته هڅولی یم، په ځانگړې توگه په دې چې کابل کې د همدغه کتاب لیکلو په مهال یې د انټرنټ زمينه مساعده کړه او د مصادرو د لاسرسي په لار کې یې د پام وړ مرسته و لاسنیوی وکړ.

گران دوست انجینیر شفیع وردک صاحب چې د کتاب پر پښتۍ یې ډېره خواري کړې او په ښکلې بڼه یې ډیزاین کړی، ډېره مننه ترې کوم. په پای کې له ټولو هغو دوستانو مننه کوم چې د دغه کتاب په لیکلو کې یې هره وړه او غټه مرسته کړې وي، رب دې د دنیا او آخرت نعمتونه ورپه نصیب کړي.

زاهد جلالي

۲۰۱۳/نومبر/۲۳

اسلام آباد، پاکستان

د ستر امام گاونډی

زموږ د حنفي مذهب بنسټگر امام ابو حنيفه چې په امام اعظم - يا ستر امام - يادېده، يو له حکيمو انسانانو و. په فقه کې د هغه اوچت اجتهادونه تر ننه پورې ډېرو فقهاو ته د لارې مثالونه دي. ډېری کسان د هغه ستر عقل ته حيران وو چې سخت او دقيق مسایل يې څنگه په آسانی او فقهي لارې حلول.

د ستر امام په ژوند کې ډېرې داسې کیسې دي چې عالم ته د فقهي، داعي ته د ښو اخلاقو، صوفي ته د عبادت او عادي مسلمان ته د

اسلامي اخلاقو اوچت درسونه ورکوي. راځي د ستر امام يوه په زړه پورې کیسه په گډه ولولو:

په څلورو سني مذاهبو کې د حنفي مذهب مؤسس ستر امام ابوحنيفه به د شپې په تېرېدو او عبادت بوخت و او د کور له گاونډه به يې د شرابي غږ ډېر تنگاو. شرابي گاونډي به يې د نشې په حال کې

په ډېر بد او اوچت غږ سندرې ویلې چې ستر امام به یې ډېر په عذاباوه. د شرابي مېرمنې به تل راته او ورته به یې ویلې چې د ستر امام گاونډی یې، که له بل چا نه شرمېږي، له ده خو حیا وکړه! خو شرابي به تل لاوبالي ځواب ورکاوه او خپلو سندرو ته به یې ادامه ورکوله.

د امام ابو حنیفه مېرمنې به ورته ویلې چې دی خو تا ډېر تنگوي. له خدای سره خبرو او عبادت ته دې آرام نه پرېږي، یو غم یې باید وخوړې. خو امام به تل په دې ټینگار کاوه چې زه دعا ورته کوم، خدای به یې نېکې لارې ته برابر کړي. امام به تل د شرابي د سندرو له اورېدو سره موسکې کېده، خو کله چې به په لمانځه ودرېد، دومره به له خدای سره په خبرو کې ډوب شو چې د شرابي خشن غږ به یې بیخي نه حس کاوه!

د امام شرابي گاونډي کار پرې ایښی و، په کور پروت و او تل به یې په شراب څښلو او بې فکرۍ وخت تېراوه. امام د دې پر ځای چې حاکم ته وړاندیز وکړي چې له شرابي گاونډي یې - چې تل خلکو ته مزاحمت کوي - خلاص کړي، د شرابي د کور کرایه هم له خپله جېبه ورکوله!

دوه شپې امام د تهجد او عبادت په مهال د شرابي غږ وانه وربد، نو اندېښمن شو چې خدای مه کړه ناروغ شوی نه وي! امام خپلې مېرمنې ته امر وکړ چې د شرابي له مېرمنې یې د حال پوښتنه وکړي. مېرمنې یې ورته وویل چې دوه ورځې کېږي چې له کوره وتلی او لا یې احوال نه شته چې چېرته دی، نو مېرمن یې هم اندېښمنه او ناروغه ده.

امام چې له دې حادثې خبر شو، ډېر غمجن شو چې ولې مخکې نه دی خبر شوی، نو خپل شاگرد ابو یوسف ته یې امر وکړ چې پلټنه یې وکړي چې څه پرې شوي او چېرته دی؟

ابو یوسف له گرځېدو او پلټنې وروسته معلومه کړه چې شرابي د نېشې په حالت کې له کوره وتلی او د شپې پولیسو نیولی دی. امام د دې خبر له اورېدو سره ډېر غمجن شو او ابو یوسف ته یې وویل چې امیر ته ورځو او ورنه هیله کوو چې آزاد یې کړي. ابو یوسف له دې سره سره چې تعجب یې وکړ چې امام یوه ورځ هم د امیر غوښتنه ونه منله او ملاقات ته یې حاضر نه شو او نن د یوه شرابي د خلاصېدو له پاره ورځي، ورسره لاړ.

امام له خپل شاگرد ابو یوسف سره امیر ته ورغی. امیر ډېر خوښ شو او امام ابو حنیفه د احترام له پاره یې ټول هغه زندانیان چې د شرابي گانډې له بندي کېدو سره بندي شوي وو، آزاد کړل او شرابي گاونډي ته یې څه پیسې هم ورکړې. د امام گاونډي چې د ستر امام اوچت اخلاق ولیدل، په ژړا شو او په خپلو کارونو سخت پښېمانه، همالته یې له امام سره وعده وکړه چې توبه به وباسي. له دې سره یې امام ته وویل چې نصیحت ورته وکړي. امام ورته وویل چې جهاد وکړه. ده هم په ډېره خوښۍ ومنله چې د خدای په لاره کې به تر شهادته جهاد کوي، خو امام ورته وویل د کورنۍ له پاره نفقه پیدا کول هم جهاد دي او دی دې همدا جهاد وکړي!

شرابي په داسې حال کې چې ژړل یې، د امام په گاونډیتوب یې ویاړ کاوه، د توبې له وعده سره له امامه رخصت شو.

درسونه

- د امام ابو حنیفه او شرابي گاونډي په دغه کیسه کې وینو چې ستر امام څومره صبر کاوه. هغه غوښتل گناه په ډېره ښه او بریالۍ لار منع کړي.

- امام تر هر څه دمخه د شرابي د اصلاح له پاره دعا وکړه او بیا یې په دومره ښه طریقه اصلاح ته راوباله چې آن گناهکار له شرمه ونه شو کولای گناه ته ادامه ورکړي.
- بله دا چې د امام ابو حنیفه له حاکم سره څنگه تعامل کاوه؟ امام خپلو شاگردانو ته ویل چې له حاکم سره داسې تعامل کوئ لکه له اور سره. مه دومره ورنږدې کېږئ چې ومو سوځوي او مه دومره ترې لرې کېږئ چې چې ترې استفاده ونه شي کړای.
- له دې لنډې کیسې مو په ټولنه کې د امام د ژوند طرز هم زده کړ. په کیسه کې لولو چې امام به د شپې په عبادت او نفلونو بوخت و او د ورځې به یې له روژې سره نور کارونه هم کول. امام ابو حنیفه له خپل داسې گاوندي سره چې هره شپه به یې عبادت کې مزاحمت کاوه، داسې تعامل کوي چې د کور کرایه او نفقه یې ورکوي او کله چې یې غږ نه اوري، پوښتنه یې کوي چې څه پرې شوی او څنگه دی!

دا و د ستر امام اوچت اخلاق او عالي روزنه !

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

مثالي ماشوم

د انسان په ژوند کې لوړې ژورې راځي، ډېر داسې شته چې د مشکلاتو په مقابل کې د غنې له جاله هم کمزوري دي. خو ځينې مقاومت کوي او نه پرېږدي چې د مشکلاتو څپه يې د ژوند کښتۍ ډوبه کړي. چې لږې لارې نه شو، په کابل ښار کې ډېر در په دره ماشومان شته چې عزم او غيرت يې له غرونو دنگ او له الماسو ځواکمن دی. راځئ د دغه ښار يو د يوه مظلوم ماشوم د ژوند و عزم په اړه يو څه ولولو.

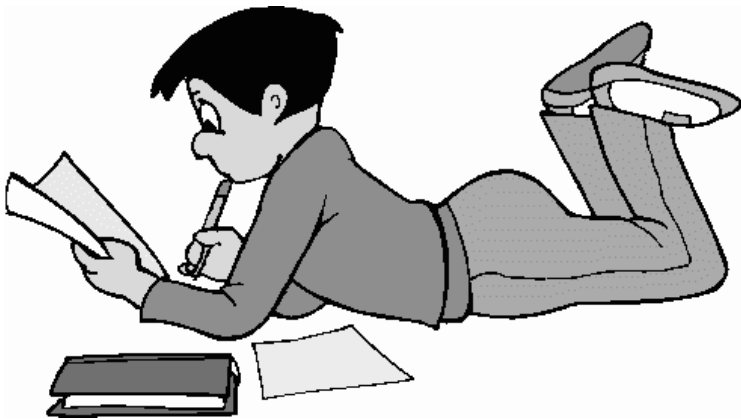
عتيق الله د کابل ښار ماشوم اوسېدونکی دی. لس کلن دی او د څلورم ټولگي زده کوونکی. ښايي ډېری داسې گومان وکړي چې

ماشومانه ژوند به لري. په ناز و نخرو به ښوونځي ته ځي او پاتې ورځ به په لوبو او خوښۍ تېروي. خو داسې نه ده. دغه لس کلن ماشوم د څلورېښت کلن ځوان په څېر له مسؤولیتونو ډک ژوند لري. خو آن له ډېرو څلورېښت کلنو په خپل ژوند او زده کړه کې بریالی دی.

عتیق الله سهار وختي مور له خوبه پاڅوي، یو سپېره چای څښي، خپل کوچنی سپین خو په تورو رنگونو ککړ بکس گوتی اخلي او د ښار په لور خوځېږي. په ښار کې هر چا ته د بوټونو د رنگولو ستونه کوي. څوک چې بوټان ورکړي، په خوښۍ یې رنگوي او لس روپۍ ترې اخلي، خو ځینې داسې کسان هم شته چې په یو وار ست کولو ورته برگ برگ گوري او منفي ځواب ورکوي.

دغه کوچنی ماشوم تر لس بجو د بوټونو رنگولو په تکل هر چا ته مخه کوي، خو له لسو وروسته دغه کار پرېږدي او خپل ښوونځي ته ځان رسوي.

ستړی ماشوم کتابونه او کتابچې وباسي او ښوونکي ته ځیر ناست وي، چې لوست زده کړي. تر دولسو بجو ښوونځي کې زده کړې کوي. له دولسو وروسته بیا له ښوونځي وځي او تر ماښامه له یوې څلور لارې بلې ته، له یوه سپرکه بل ته او له یوه بازاره تر بله د بوټونو رنگولو په تکل د هر چا بوټ ته ځیرنه کوي او د څو افغانیو د لاسته راوړلو له پاره ستړی ستړی گرځي.

عتیق الله چې پلار یې کلونه وړاندې وفات شوی دی، ماښام هغه پیسې خپلې مور ته ورکوي چې د خلکو د بوټونو د رنگولو په مقابل کې یې تر لاسه کړي. د دغه ماشوم د رنگولو په پیسو یې د خپل او

کوچني ورور د ښوونځي اړین وسایل او د کورنۍ د خوړو مواد هم رانیسي.

دغه ماشوم د کابل د ښار د زرگونو بې سرنوشته ماشومانو له جملې یو دی. که څوک آن ماښام هم باغ بالا ته لاړ شي، عتیق الله ته ورته ډېر ماشومان لیدلای شي چې د ښوونځي بکسه پر شا د خلکو د بوټانو د رنگولو په مقابل کې د خپلې کورنۍ لگښت لاسته راوړی. نه یوازې باغ بالا کې بلکې د ښار په هره سیمه کې عتیق الله ته ورته په سلگونو او زرگونو ماشومان لیدل کېږي چې د ځلا دارو ودانیو لاندې د خلکو خړ بوټونه لټوي.

یو وار د ویسار ورځپاڼې له دفتره راووتم او د کارته پروان په څلور لاري کې د کرایي موټر په انتظار ولاړ وم. یو تونس موټر راغی او مخکېني سیت کې د موټروان څنگ ته کېناستم. موټروان له څېرې ۲۲-۲۳ کلن او له جامو محصل ښکارېده. په خبرو کې یې راته وویل چې شپږ کاله وړاندې د کور مسؤولیت رایه غاړه شو. ما د موټر کلینري شروع کړه او خپل تعلیم ته مې دوام ورکړ. اوس د تونس موټر څښتن یم او د انجینیري د پوهنځي د څلورم سمستر محصل. همدارنگه له کشرانو وروڼو او کورنۍ سره آرام ژوند لرم.

دغه ځوان راته ویل چې د شپې چې کور ته لاړ شم، نه د خبرو کولو وسه راکې وي او نه د اورېدو. سمدستي ویده کېږم. بیا د شپې درې بجې له خوبه پاڅېږم او درسونه تکراروم. دغه موپروان چې له ماسره یې آشنایي پیدا کړه او د فېسبوک حسابونه مو هم سره واخیستل، راته یې ویلې چې د کار پیل ډېر ستونزمن وو خو اوس چې تقریبا آرام ژوند لرم، له تېرو یادونو خوند اخلم او د ښه راتلونکي په تمه یم.

درسونه

- د انسان ژوند له سختیو سره مل وي، کله دغه مشکلات مخکې راشي او کله وروسته، کله لږ وي او کله ډېر؛ خو انسان باید له ستونزو سره مقاومت وکړي، نه دا چې په ځان باور وبایلي او ناکامي قبوله کړي.
- که څوک په ځان اعتماد وکړي او د خدای په مرسته یقین، خدای یې مرسته کوي. که کوچنی هم وي ستر کارونه کولای شي.

- انسان په پوهه او زده کړه انسان دی. پوهه انسان ته د انسانیت. . درسونه ورکوي، که مشکلات څومره ډېر وي انسان باید تعلیم ته له بل هر څه په اوچته سترگه وگوري.
- له هر انسان سره عموماً او له مجبور او کارگر انسان سره خصوصاً باید ښه او نرم تعامل وشي. مسلمان باید تل له بل سره د مرستې فکر ولري.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شپه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د نړۍ لومړی پوهنتون

په پخوا زمانو کې مسلمانانو له علم سره زښته ډېره مینه وه. نهمه میلادي پېړۍ یو له هغو پېړیو دي چې مسلمانانو په کې علم ته ډېر کار کړی. په همدې پېړۍ کې مسلمانانو یوناني فلسفې ته مخه کړه. یوناني فلسفه یې عربي ته وژباړله، ځانونه یې پرې وپوهول او شرحې او نقدونه یې پرې ولیکل.

د عباسیانو په دور کې، د هارون الرشید په حاکمیت کې مسلمانانو په بغداد کې یو ستر علمي مرکز د بیت الحکمت - یا د فلسفې کور - په نامه جوړ کړ.

دغه ستر علمي مرکز د نړۍ په تاريخ کې لومړی پوهنتون شمېرل کېږي. یاد علمي مرکز ځانگړې ودانۍ لرله، شاگردان، استادان، څېړونکي او ژباړونکي په کې وو او د پوهنتون منسوبينو ته به ډوډۍ هم ورکول کېده.

د پوهنتون د دوه پوړيز تعمير په لومړي منزل کې کتابتون و، د ژباړې برخه هم دلته وه او ورسره د زده کړې او مطالعې ځای هم و. دويم منزل کې څېړونکي، استادان او کارکوونکي اوسېدل.

ابو جعفر المنصور چې د پوهنتون مؤسس او مشر و، له علم سره يې بې سارې مينه وه، نو بيت الحكمت يې ډېر خوښ و او زيات خدمت به يې کاوه. د دغه پوهنتون د غني کولو له پاره يې له روم نه وغوښتل چې دوی ته د طب، هندسې، حساب او فلکياتو کتابونه واستوي څو عربي ته يې وژباړي.

د عباسي خلفاو په زمانه کې د حکومت مشرانو دغه علمي مرکز ته زښته ډېره پاملرنه کوله. کله چې به فتوحات وشول، د مختلفو ځايونو کتابتونونه يې بيت الحكمت ته رانقل کړل او د ساتنې له پاره يې ډېر توجه کوله.

بیت الحکمت کی استادانو درسونه ورکول، علماو تحقیقونه کول او
د یونان فلسفه عربی کپده.

الکندی چې په اسلامي فلسفه کې د پام وړ ځای لري، د پوهنتون مشر فیلسوف بلل کېده. هغه په یوناني فلسفې ځان پوه کړی و. ورسره ډاکټر، ریاضي پوه، جغرافیه پوه، موسیقي پوه او فلک پوه و. نو په خپل مسلک کې یې بلا ډېر کتابونه لیکلي وو او له ځانه وروسته نسل ته یې ستره فکري او فلسفي خزانه پرېښوده، چې په وروستیو فیلسوفانو کې یې اثر ښکاره دی، خو متاسفانه د هغه ډېری لیکنې لمنځه تللي او چې شته هم، ډېری یې په یوناني ژبه دي چې هر څوک پرې نه شي پوهېدای.

کله چې مسلمانان له علم سره مینه لرله او ستر علمي مرکزونه یې جوړ کړل، دغو سترو علمي مرکزونو پایله ولرله. له دې وروسته داسې فلسفيان پیدا شول چې تاریخ یې مثیل نه و لیدلی. ابن سینا، ابن رشد، فارابي، غزالي او فخر الرازي په څېر ستر علامه گان او فیلسوفان د یاد علمي مرکز له تاسیسه وروسته ښکاره شول.

د یادو نوابغو په ژوند کتابونه لیکل کېدای شي او د فکر و فلسفې د درک له پاره یې ستر علمي ذهن ته اړتیا ده، چې دا یې د لیکلو مجال نه دی.

بیت الحکمت پوهنتون په خپلې علمي ورکړې شرق او غرب وځلاوه. دغه ستر علمي مرکز تر ۱۲۵۸م کال پورې ډېر خلک وروزل، بالاخره د مغول وحشیانه حملې دغه مرکز هم متضرر کړ. بیت الحکمت چې تقریبا درې لکه کتابه لرل، ډېره برخه یې د مغولیانو په حمله کې وړانه شوه.

ویل کېږي چې کله چې د مغولیانو د بیت الحکمت کتابونه د دجلې سیند ته وغورځول، ټول سیند د کتابونو په رنگ تک تور شو.

پر عراق د امریکا له حملې مخکې په بغداد کې د بیت الحکمت په نامه یو مرکز جوړ شو، خو عینا د دغه هدف له پاره نه و. دا چې امریکې په عراق حمله وکړه او یو وار بیا یې مغولي وحشت تازه کړ، هیله نه وه چې دغه مرکز دې د تېر مرکز په څېر بیا وځلېږي، چې همداسې وشول.

درسونه

- په پورتنی کیسه کې مو ولوستل چې مسلمانان د تاریخ په یوه دور کې د پوهې او علم نمونې وې. کله چې مسلمانانو علم ته مخه کړه او یوناني فلسفه یې وویلله او فکر یې وکړ، لا مثال شخصیتونه په کې راوټوکېدل.
- که مسلمانان د بیت الحکمت په څېر علمي مراکز او پوهنتونونه جوړ کړي، تېر تاریخ بیا تکرارېږي.
- مسلمان د کافر له پوهې گټه پورته کوي. مسلمان هېڅ کله له علم سره دښمني نه کوي.
- د اسلام دښمنان نه غواړي چې مسلمانان پوه اوسي، ځکه خو هر وار دوی علمي مراکز لمنځه وړي او مسلمان مفکرین او فیلسوفان وژني او لیکنې او کتابونه یې سوځولي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د اینستاین فکر کول

زموږ ډېری خلک په دې باور دي چې فکر که وشي ښه ده او که نه پروا نه کوي. خو داسې نه ده. فکر اړتیا ده او باید وشي. ځکه فکر د نوښت لومړی شرط دی او د نننۍ نړۍ ستر او کوچني اکتشافات ټول د فکر په پایله کې رامنځ ته شوي. هر مخترع او هر مکتشف چې گورو، فکر یې کړی بیا یې داسې نظر ورکړی چې ټولو خلکو منلی او یو ثابت قانون جوړ شوی.

د نن ورځې موټر، الوتکه، طبي ماشینونه، د دوا جوړونې کمپنۍ، اوچت تعمیرونه، مریخ ته سفرونه او نور هر ستر او کوچني وسایل چې په خپل شاوخوا کې وینو، د ژور فکر په نتیجه کې رامنځ ته شوي

د.ی.

د همدغه ژور فکر اړتیا ده چې قرآن هم انسانان فکر ته هڅوي. قرآن د فکر کولو په هکله په مختلفو الفاظو کې یادونه او امر کړی. ډېر کله قرآن د تعجب په انداز کې سوال کوي چې آیا تاسې فکر نه کوي؟ قرآن د فکر مفهوم په مختلفو الفاظو وړاندې کوي. د عقل، فکر، نظر همدارنگه د بصیرت او نورو الفاظو کې د فکر په هکله انسان متوجه کوي، چې دا د فکر کولو اهمیت او ضرورت ښکاره کوي.

بله خوا غربي نړۍ چې څومره مخکې شوې، د فکر کولو له عصره وروسته یې دا دوره پیل شوې. هلته د فکر کولو ډېرې نمونې شته.

شلمه پېړۍ کې البرټ اینسټاین د فکر کولو یو بې بېلگې مثال دی، چې ستر فکر یې ډېر څه نړۍ ته ډالی کړي.

د البرت اینستاین د فکر کیسې ډېرې دي. دلته یې هغه راځلو چې د هغه ژور فکر کول په کې ښکاري:

البرت اینستاین خو یو پېژندل شوی فزیک پوه او فیلسوف و. ټولو خلکو پېژانده. یو وار له پوهنتونه راوتلی و او په رېل گاډي کې ناست و. اینستاین په فکر کې ډوب و. دې وخت کې د ټکتونو مسؤول راغی چې وگوري ټول خلک ټکتک لري او که نه. ټولو خلکو ټکتونه راووبستل البرت اینستاین هم غوښتل خپل ټکت راوباسي. خو د ده ټکت پیدا نه شو. د ټکتونو مسؤول ورته وویل چې موږ ټول تا پېژنو او زه په دې باوري یم چې تا ټکت اخیستی او غلا نه کوې.

له دې خبرې سره د ټکتونو مسؤول د ریل بلې برخې ته واوښت او هلته یې ټکتونه وکتل. بېرته چې د اینستاین برخې ته راغی، گوري چې اینستاین لا هم د ټکت په لټون بوخت دی. مسؤول ورته وویل چې ما خو درته سپینه کره چې ستا ټکت نه غواړم او زه درباندي باوري یم. . ته بیا هم ولې خپل ټکت لټوې؟

اینستاین ورته وویل چې زه پوهېږم چې زه څوک یم او ته په ما د غلا شک نه لرې، خو له ما هېر شوي وو چې د کوم ځای ټکت مې

اخیستی او چېرته روان یم. زه غواړم ټکت وگورم چې پوه شم چې
چېرته روان یم!

البرټ اینسټاین تل ژور فکر کاوه. آن که پر لار به هم روان و، دی به
په فکر بوخت و. د نسبیت در نظریې په وړاندې کولو سره په نړۍ کې
ستر علمي بدلونونه راغلل. ویل کېږي چې د دغه نظریه هم اینسټاین
په داسې حال کې درک کړې چې له ملگري سره په عادي حالت کې
و. هغه چې به کله هم په ریل گاډي کې سوږېده، یا به کوم بل کار
کاوه، فکر به تل ورسره مل و. څوک چې د یادې نظریې پایلو ته د
رسېدو حالات مطالعه کړي، د اینسټاین د ژور فکري ډېرې کیسې به
ولولي.

در سونه

- فکر کول ډېر ضرور دي. همدا فکر دی چې په پایله کې یې
ستر اکتشافات او اختراعات رامنځ ته شوي دي.
- اسلام هم د فکر په کولو امر کوي او فکر کول د مسلمان فریضه
ده.

- البرټ اینسټاین ډېر فکر کاوه، همدا لامل و چې داسې نظریات یې وړاندې کړل چې د نړۍ لید یې بدل کړ.
- خو یوازې فکر هم نه دی کافي. موږ باید د فکر علمي کولو له پاره کتابونه ولولو او له پوهانو علم زده وکړو.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د غزالي شک

امام غزالي د هغو سترو امامانو له جملې دی چې هر اړخیز شخصیت یې لاره. هغه د علم او حقیقت ډېر شوقی وو، نو د علم په لاسته راوړلو کې هېڅ کله نه و خسته شوی او ځان یې حقیقت ته رسولی. هغه د خپل عصر ډېر علوم لاسته راوړي وو. د هغه نبوغ ډېر علما ترې متاثر کړي دي. راځئ د دغه امام د ژوند او پلټنې په هکله ولولو!

امام ابو حامد محمد بن محمد بن محمد الغزالي په کال ۱۰۵۹ میلادي کې د خراسان د طوس په سیمه کې زېږېدلی. غزالي لا ماشوم و چې پلار یې وفات شو. پلار یې وصیت کړی و چې د ده له

وفاته وروسته به یې صوفي ملگری د زامنو روزنه په غاړه اخلي. د پلار د وصیت مطابق یې د پلار صوفي ملگری د غزالي - او ورور یې احمد - روزنه په غاړه واخیسته. نو روزنه یې په زهد او تصوف پیل شوه.

غزالي له ماشومتوبه ډېر زیرک او هوشیار و. خپله وایي چې له ماشومتوبه مې د حقایقو له درک سره زښته ډېره مینه وه. بلکې له مینې زیات داسې عادت مې و چې له درکه یې پرته زړه نه ډاډه کېده.

د غزالي دغه فکر و چې په وروستیو کې یې په فقه او فلسفه کې نوښتونه رامنځ ته کړل. دی لا ځوان و او امام الحرمین - چې د غزالي استاد و - ژوندی و چې په اصول الفقه کې یې لومړی کتاب ولیکه. د غزالي دغه کتاب دومره ښه او عالمانه لیکل شوی و چې امام جویني ورته وویل چې زه دې ژوندی څښم، کاشکې دې زما تر مرگه صبر کړی وای!

غزالي په خپل نوبستگر فکر د امام شافعي د فقهي لوري بدل کړ. د امام شافعي فقه کې يې ډېر نوي اضافيات راوستل. د اسلامي شريعت د مقاصدو په هکله هم امام غزالي مهم بحثونه وليکل چې وروستيو پوهانو دا علم پراخ کړ. همدارنگه غزالي په اسلامي فلسفه کې نوبستگر فيلسوف بلل کېږي.

د غزالي په هکله مو وويل چې د حقايقو پلټنه يې کوله. هغه له ځان سره وويل چې دينونه ډېر دي او هر يو د حق دعوه کوي. همدارنگه د رسول الله صلی الله عليه وسلم د قول مطابق اسلام هم ډېرې فرقې لري او هره فرقه د دې ادعا لري چې حق له دوی سره دی او دوی ناجي-د دوزخ له اوره بچ شوې-ډله ده. هغه ويل چې په دې ډنډ کې ډېر خلک په دې گومان غرق شوي چې په حق ولاړ دی. هغه په دې نظر و چې دی بايد هغه ډله پيدا کاندې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم نجات موندونکې بللې. نو هغه شکی وو چې کوم يو به حق وي او کوم باطل؟

امام غزالي وايي چې د خپل شک د لرې کولو له پاره مې ډېر څه ولوستل خو زما شک په يقين بدل نه شو. بيا تصوف ته دننه شوم. دا چې د تصوف پلي کول آسانه نه دي، نو غزالي هم د کتابونو په

لوستلو پیل وکړ. د حارث المحاسبي، ابي یزید البسطامي او ځینو نورو ستر صوفیانو کتابونه یې ولوستل. غزالي وایي چې تصوف علم او عمل دی او په دې باوري شوم چې د آخرت سعادت د دنیا په تقوا تر لاسه کېدای شي.

په دغه وخت کې غزالي د بغداد مشهورې مدرسې "نظامیه" کې په تدریس بوخت و او په یادې مدرسه کې له اوچتو استادانو و. غزالي وایي چې له ځان سره مې ویل چې باید مدرسه او منصب پرېږدم او د خدای په لاره کې ووځم، بیا به شیطان راته ویل چې دومره ستر منصب څنگه پرېږدې! دغه حالت شپږ میاشتې دوام وموند. غزالي په شک او اندېښنه کې دومره ډوب و چې آن ژبه یې بنده شوه او له خبرو پاتې شو. ورسره یې د هاضمې جهاز هم خراب شو. کله چې یې ډاکټرانو ته مراجعه وکړه، هغوی ورته وویل چې د دې مرض رېښه په زړه کې ده، نو طبي علاج یې نه شته.

غزالي له ځان سره وویل چې د حق د پیدا کولو له پاره باید هڅې وشي. باید هغه مدرسه پرېښودل شي چې دی په کې ستر مقام لري او هر څوک یې درنښت کوي. باید د خدای عبادت شروع کړي خو حقیقي لار ورته وښايي او خپل زړه ته ډاډ ورکړي.

غزالي په داسې حال کې چې خلیفه او نور خلک نه وو خبر، بغداد پرېښود او د شام په لور رهي شو. په شام کې دوه کاله پاتې شو او په دغه دوه کلونو کې د خدای له عبادته پرته په بل څه نه و بوخت. امام غزالي وايي چې ذکر مې کاوه او د صوفیانو کتابونه راسره وو. ټوله ورځ به د شام د جومات منارې ته ختم او ور به مې په ځان پسې بنداوه.

له دې وروسته غزالي بیت المقدس ته لاړ او هلته هم په ذکر او لوستلو بوخت و. په بیت المقدس کې له یوې مودې تېرولو وروسته یې د حج اراده وکړه او ورسره یې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د زیارت مینې ورتلو ته باله. له دغو زیارتونو وروسته خپل اصلي ځای ته رهي شو.

د هغه د شک موده لس کلو ته ورسېده. غزالي وايي چې د ذکر او عبادت په دغه موده کې ما ته حقیقت ښکاره شو او له سترگو مې د ډېرو مخفیاتو پرده پورته شوه. دی وايي چې دغه موده کې پوه شوم چې صوفیان د خدای د لارې رښتیني لارویان دي او طریقه یې تر ټولو ښه طریقه ده. د صوفیانو ټول ظاهري او باطني حرکات او سکانات د

نبوت له نوره اخیستل شوی چې له دغه نوره پرته بل نور نه شته چې رڼا ورکړي.

غزالي وايي چې صوفیان په ویننه ملایکې او د انبیاو روحونه لیدلای شي، غږونه یې اورېدای شي او استفاده ترې کولای شي.

په اوسنی غربي فلسفه کې د ډیکارټ فلسفه د شک فلسفه بلل کېږي. ډېری پوهان په دې باور دي چې ډیکارټ په دغه شک کې له امام غزالي متاثر دی.

امام ابو حامد الغزالي په ۱۱۱۱ میلادي کال کې په خپل اصلي وطن- د خراسان طوس نامې سیمه- کې وفات شو. ورور یې د وفات کیسه کې وايي چې یوه ورځ یې د سهار لمونځ وکړ، له لمانځه وروسته یې وویل چې کفن راوړئ. کله چې یې کفن ورته راوړ، ښکل یې کړ او په خپل تندي یې کېښود او ویې ویل "سمعا لامر الملک" یعنې د خدای امر منم، سترگې یې پټې کړې او د تلپاتې نړۍ په لور رهي شو.

درسونه

- د امام غزالي په ژوند کې ډېر درسونه پراته دي، مهم څه چې له وړوکوالي تر وفاته په کې وینو، د ده فکر او پلټنه ده. امام غزالي هغه عقاید چې له پلاره ورته پاتې وو، په پټو سترگو ونه منل بلکې فکر یې وکړ، شک یې وکړ، تر دې چې ځان یې حقیقت ته ورساوه.
- امام غزالي یو نوښتگر عالم و. د ده نوښت په فقه، فلسفه. . کې ښکاره دی.
- د خدای عبادت او ذکر انسان ته داسې څه ښکاره کوي چې عادي انسان یې نه شي لیدلای.
- امام غزالي باید مسلمانانو ته نمونه وي او هر انسان هڅه وکړي چې د ده په څېر له درسه ډک ژوند وکړي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

یوه تاریخي حادته

اسلامي تاریخ کې داسې ډېرې کیسې شته چې د مسلمانانو عظمت او د مسلمان حاکم د مسؤولیت احساس په کې له ورايه ښکاري. په کوم وخت کې چې د اسلامي نړۍ حاکم مخلص او د کار سپری و، وینو چې مسلمانانو څومره پرمختگ کړی او څومره ځواکمن دي. د اسلامي تاریخ له پانو به یوه ښکلې کیسه ولولو چې ډېر درسونه په کې پراته دي:

په درېیمه هجري پېړۍ کې د مامون د زوی معتصم بالله د حاکمیت په دوره کې، د روم پوځیانو یوه مسلماننه ښځه نیولې وه او د زندان په

لور یې کښوله. ښځې د ځان د خلاصون له پاره څوک ونه لید، نو همالته یې معتصم بالله ته نارې کړې او د مرستې غوښتنه یې وکړه.

دغه صحنه یوه مسلمان ولیده. هغه یې سخت دردمن کړ، خو د هغه له لاسه هم څه نه کېدل، مگر دومره یې وکړل، چې د مسلمانې ښځې نارې یې د مسلمانانو تر حاکم معتصم بالله ورسوله.

کله چې معتصم بالله له دې کیسې خبر شو، همالته یې وویل چې ناره منم خوړې. معتصم بالله د روم حاکم ته یو لیک ولیکه. په لیک کې یې لیکلي وو:

“ د مسلمانانو د امیر لخوا د روم سپي ته! دغه زنداني ښځه آزاده کړئ، که نه داسې لښکر به درواستوم، چې پیل به یې په بغداد کې وي او پای به یې روم کې!”

د روم حاکم ته د معتصم بالله لیک ورسېد، خو هغه یې ځواب ونه وایه. نو معتصم بالله خپل پوځ تیار کړ او په روم یې برید وکړ. د جنگ په پیل کې مسلمان پوځ په منجنيقونو کې اورونه اېښودل او د رومیانو په لور یې گوزارول. دا وسله په هغه وخت کې د نن زمانې د راکټ په څېر وه چې مسلمانانو په خپل لاس جوړه کړې وه او د دښمن په مقابله کې یې استعمالوله.

د مسلمانانو دغه جنگي تکتیک هغوی ته ډېره ضربه ورسوله او د مقاومت روح یې ترې واخیست. مسلمان پوځ په لومړي وار دغه سیمه د رومیانو له واکمنۍ خلاصه کړه.

کله چې مسلمانانو دغه سیمه فتحه کړه، معتصم بالله امر وکړ چې بندي ښځه ورته راوړي. پوځیانو غه ښځه ورته راوسته. معتصم بالله له ښځې وپوښتل چې ستا غوښتنه مې ومنله او که نه؟ ښځې ورته وویل: هو او ویارم چې داسې حاکم لرو، خدای دې پاچاهي اوږده کړه.

در سونه

- دغه تاریخي حادثه د تاریخ کتابونو په مختلفو روایتونو نقله کړې، خو په ټولو کې وینو چې مسلمان حاکم څومره د مسؤولیت احساس کوي او د یوې ښځې له پاره ټول اسلامي پوځ وباسي او د دښمنانو د ظلم مخه نیسي.
- همدارنگه لولو چې په دغه وخت کې مسلمانانو د قرآن هغه لارښوونه چې د ځان د تیارولو په هکله ده، په ځان پلې کړې وه او ستر پوځ یې جوړ کړی و. په پوځ کې مسلمانانو داسې تکتیکونه استعمالول چې اغېزه یې ډېره وه او تلفات یې لږ وو.
- کله چې مسلمانان ځواک ولري او تیار وي، بیا د عزت ژوند کوي او د چا ظلم او غلامي نه تحمل کوي.

- له دغې تاریخي کیسې دا هم زده کوو چې مسلمان د سختۍ او تشدد په ځای کې متشدد دی او د کفارو د ظلم په مقابل کې له نرمۍ کار نه اخلي، خو مسلمان سره نرم او له مینې ډک تعامل کوي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د فارابي يوه کيسه

فارابي هغه مسلمان فيلسوف دی چې پوهه يې ډېری نوابغ گوته په غاښ کړې. د هغه عجيبه او بې مثاله پوهه ډېری په دې باور کړې، چې گوندې دا کیسې حقيقت نه لري، ځکه انسان نه شي کولی دومره څه زده کړي! خو ستر فيلسوف فارابي کې دا هر څه وو او موږ ته يې د تاريخ کتابونو کیسې په خپله حافظه کې ساتلي. راځئ د فارابي يوه حيرانوونکي کيسه ولولو:

مسلمان وتلی فیلسوف ابو نصر فارابي په ۸۷۴ میلادي کال د

افغانستان په فاریاب کې
زېږېدلی. د فارابي د اصلي
ځای په هکله کره معلومات
نه شته، ځینې یې ترکی
بولي او ځینې بیا وایي چې
د افغانستان د فاریاب د
سیمې دی. د فارابي نوم
هم له فاریاب سره ربط لري
چې د دویم روایت په کره
توب دلالت کوي.

فارابي د ریاضیاتو، ادبیاتو، فلسفې، ژبې او نور علومو ستر عالم و.
ویل کېږي چې په اويا ژبو پوهېده! فلسفه او منطق یې له مشهور
مسیحي ژباړن متي بن یونس سره لوستي وو. فارابي ډېر کتابونه
لیکلي او د ډېرې پوهې او فلسفیت له امله یې دویم استاد بولي. دا
چې ارسطو لومړی استاد بلل کېده او ده یې ډېرې کتابونه شرحه کړي
هم وو، نو دی یې دویم استاد وباله.

فارابي زاهد عالم و. له پوهې سره يې دومره مينه وه چې واده يې هم نه و کړی. د دنيا د ترلاسه کولو له پاره يې هم هڅې نه کولې، بلکې په غريبۍ کې يې ژوند کاوه. د وخت له حاکم نه يې هېڅ کله مال نه و اخيستې او آن کله چې وفات کېده، ځينې کسانو پرته د ده له اجازې له حاکمه ورته مال غوښتی و خو کله چې دی خبر شو، په قهر شو. هغه مال د ده له وفاته وروسته راوړسېد.

يو وار ستر نابغه ابو نصر فارابي د وخت حاکم سيف الدوله مجلس ته ورغی. سيف الدوله ورته وويل چې کېنه. فارابي وويل: لکه ته چې يې او که لکه زه؟ سيف الدوله وويل لکه ته. خو دا خبره پرې ښه ونه لگېده، ځکه هغه وخت به پاچايانو ته هر چا له حده ډېر احترام کاوه او هره خبره به يې تاييدوله. نو حاکم په بله ژبه يوه کس ته چې څنگ ته يې ولاړ و وويل، چې فارابي بې ادبي وکړه او زه يې ترې څه پوښتم، که پرې پوه نه شو، ويې باسئ.

فارابي ورته وويل چې وارخطا کېږه مه. سيف الدوله حيران شو چې فارابي څنگه په دې ژبه وپوهېد. نو ويې پوښت چې په دې ژبه پوهېږي، فارابي يې ځواب کې وويل چې هو او په اويا ژبو پوهېږم.

د سیف الدوله په مجلس کې به د مختلفو علومو پوهان ناست و. فارابي د هر مسلک له عالم سره په هماغه مسلک کې وغږېده. په هر مسلک کې دی په هغوی بر و، نو هغوی کاغذونه وایستل او د ده د خبرو په لیکلو یې شروع وکړه.

حاکم فارابي ته وویل چې د خوړو اشتها لرې؟ فارابي وویل نه. بیا یې ویل د څښلو اشتها لرې؟ هغه بیا منفي ځواب ورکړ. بیا یې وپوښت چې څه اورېدل غواړې؟ فارابي وویل هو.

حاکم د موسیقي ډله راوغوښته. هغوی چې موسیقي غږوله، فارابي په هر یوه ته ویل چې داسې نه ده، غلط شوې!

فارابي ټول ناست خلک یو وار وځنډول بیا یې وژړول او بیا یې ویده کړل. په داسې حال کې چې ټول ناست خلک ویده وو، فارابي له مجلسه پټ ووت.

فارابي مشهور فیلسوف و او له علم سره یې بېسارې مینه وه. په اويا ژبو پوهېده! شپه او ورځ به په فکر کولو، لیکلو او لوستلو بوخت و، خو دومره ناداره هم و چې پیسې ورسره نه وې چې شپې د لیکلو له پاره مشال واخلي!

فارابي د ژوند په وروستيو کې دمشق د اوسېدو له پاره غوره کړی و. ويل کېږي چې ډېر کله به يې وختونه په باغونو او د بحر څنگ ته تېرول. بالاخره په کال ۹۵۰ ميلادي کې په دمشق کې وفات شو.

درسونه

- کله چې مسلمانان په علم پسې وو، دغسې ستر شخصيتونه يې لرل، مگر کله چې له علمه لرې شول، هغه عظمت او شان يې هم ورک شو.
- انسان بايد داسې ونه وايي چې زه نه شم زده کولای، بايد انسان په ځان باور ولري او ووايي چې خدای ستر ماغزه راکړي او بايد ترې گټه پورته کړم.
- مسلمان پوهان بايد حاکم ته ډېر نږدې نه وي، ځکه بيا يې عظمت متضرر کېږي.
- پيسې انسان ته شخصيت نه ورکوي، بلکې هغه پوهه ده چې له انسانه ستر شخصيت جوړوي.

- مسلمانان باید علم ته په اوچته سترگه وگوري او د لاسته راوړلو له پاره یې ډېر کار وکړي. نن چې مور د ناپوهۍ پوه دوره کې یو، له غربه په دوو طریقو پوهه اخیستلای شو. یا دا چې مسلمان زده کوونکي هلته ولېږو او له هغوی پوهه تر لاسه کړو، یا دا چې له علمي ټولنو پوهان خپلې ټولنې ته راوړلو چې دلته مسلمانان وروزي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شپه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د شیطان امتیان

مسلمان باید د نورو خلکو په هکله مطالعه وکړي چې ښه عادتونه یې ترې واخلي او له بدو یې ځان وساتي. نن سبا په غرب کې داسې ډېر څه شته چې موږ ترې علمي گټه پورته کولای شو او داسې ډېر څه هم شته چې له وحشت او حیوانیت پرته بل څه یې نه شو بللای. د شیطان امتیان د غرب د دغه وحشت ښه نمونه ده.

په ۱۹۶۶ میلادي کال کې په غرب کې د شیطان امتیانو په نامه نوې ډله جوړه شوه. دغه ډله د آسماني دینونو په مخالفت د شیطان ستاینه کوي او ځانونه یې امتیان بولي. له دې مخکې شیطان بد گڼل کېده خو "جورج برنارد شو" په خپلو ادبي کتابونو کې له شیطان

قهرمان جوړ کړی چې دوی له هغه او له ادبي کتابونو یې متاثر شول
نو شیطان یې خپل خدای وباله.

د شیطان امتیان په دې باور دي چې بد نه شته. آن د انسان وژل هم
بد نه دي، ځکه مرگ انسان نه ختموي. دوی شراب پرېمانه څښي،
موسیقی ډېره اوري، گډاگانې کوي او ډله بیزي زناگانې کوي.

د قبرونو کینل او د مړو گډول، د پیشو او کوچني سپي وژل او وینه
یې څښل او دې ته ورته نور وحشیانه کارونه د دوی عبادت گڼل
کېږي. د شیطان امتیان خپل ماشومان تحقیروي او احساس یې
وژني، نیشه یې مواد پرې خوري، ډېر یې وهي او د انسان د غوښې
خوړو او وینې څښلو ته یې مجبوروي.

د شیطان د امتیانو عبادتونه او عادتونه ټول دې ته ورته حشیانه او
داسې دي چې انسانیت ته بې. احترامی گڼل کېږي.

نه یوازې د شیطان امتیان- چې په غرب کې محدود او معلوم کسان
دي- بلکې په تېرو څلور سوو کلونو کې- چې انسان له هر دیني قیده
آزاد شوی- په غرب کې داسې ډېر نظریات پیدا شوي چې سلیم عقل
یې نه شي منلای.

چارلس دارون چې د غرب د نني عصر ستر شخصیت دی او ډېری خلک یې نظریات مني، د انسان او بیزو اصل یو گڼي! په داسې حال کې چې دین او عقل یې نه مني او همدا ده چې نن علم ثابتته کړه چې د د انسان او بیزو اصلونه بېل دي.. نن ثابتته شوې چې د انسان اصل انسان دی نه بیزو.

فروید چې ستر غربي مفکر دی او نن سبا په سیکالوجی کې مهم ځای لري، هغه ماشوم ته چې زړه یې د سپین کاغذ په څېر پاک دی، د شیطان په سترگه گوري او وایي چې نر ماشوم مور ته او ښځینه ماشومه پلار ته د جنسي تمایلاتو په اساس میلان لري. دا رنگه نور ډېر فیلسوفان شته چې په خپلو فلسفو او نظریاتو کې د انسان شرف او عزت متضرر کوي.

دا ټول نظریات چې د انسان او انسانیت بې حرمتي گڼل کېږي، په غرب کې له پنځلسمې پېړۍ وروسته رامنځ ته شوي. دغه وخت کې غربي فیلسوفانو خلکو ته د هر ډول فکر مطلقه آزادي ورکړه، داسې آزادي چې نه یې دین محدودوي او نه اخلاق. همدا ده چې د شیطان امتیانو ته ورته گډوډ نظریات رامنځ ته شول.

د همدغو نظریاتو د رامنځ ته کېدو لاملونه دي چې نن کابو نیم انگلستانیان په خدای باور نه لري. همدا ډول د نورو غربي هېوادونو اوسېدونکو په خدای باور بایلودلی او په کاملاً آزاد انساني فکر یې اتکا کړې. همدا رنگه په غرب کې د قانون جوړولو نوی مکتب جوړ شو چې ویل چې انسان ته هر څه ښه ښکاره شول، هماغسې قانون دې جوړ کړي. دوی ویل چې هېڅ څه مطلقاً ښه او بد نه دي.

کله چې د غرب دغه فکري بې لاري لیدل کېږي، د اسلام اهمیت او حقانیت ښکاره کوي. انسان موږ ته په فکر کولو امر کړی، خو فکر ته یې لارې چارې هم رابښودلي چې له بې لاری مو ساتي. ځکه اسلام د بشر د فطرت مناسب دین دی.

درسونه

- اسلام یوازې دین دی چې عقل ته یې دومره آزادي ورکړې چې هم نوبت رامنځ ته کړای شي او هم د انسانیت له چوکاټه ونه وځي.

- د غرب ټکنالوجیکي پرمختګ د منلو وړ دی او مسلمان باید د دغې ټکنالوجۍ د لاسته راوړلو له پاره هڅې وکړي، دا نه یوازې ښه کار دی، بلکې یوه اسلامي فریضه ده.
- د غرب غیر انساني او غیر اسلامي اخلاق د منلو وړ نه دي. مسلمان باید په دغه ډول فلسفو ځان خبر کړي او رد یې کړي، نه دا چې په ناخبرۍ کې یې رد کړي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شپه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانګړې کتابچه کې یې ولیکئ.

ستر هدف

اروا پوهان وایي انسان چې په کوم نظر ځان ته گوري همغسې دی. یعنې که انسان ځان ته ستر هدف په نظر کې ونیسي او د تر لاسه کولو له پاره یې پیاوړی عزم ولري، خپل هدف تر لاسه کولای شي، خو که ووايي چې زه کمزوری یم او دا کار نه شم کولای، آن که هغه کار څومره کوچنی هم وي، نه یې شي تر سره کولای. ځکه خو پوهان وایي چې خپل هدف د ستورو په اندازه اوچت وساتئ، که سپوږمۍ ته هم ورسېږئ غټه لاسته راوړنه ده، خو که څوک ځان ته ټیټ هدف وټاکي کېدای شي هېڅ لاسته رانه وړي. دا د انسانانو په ژوند کې عملي شوې، بیا مور ته علماو دا لارښوونه کړې چې هدف اوچت وټاکو.

د اوچت هدف د ټاکلو په هکله د یوه ستر شخصیت یوه په زړه پورې کیسې ته مو رابللم:

یو وار په ستره اسلامي مدرسه الازهر کې د ماشومانو په ټولګي کې استاد له ټولو دا پوښتنه کوله چې ځان ته یې کوم هدف ټاکلی او راتلونکي کې غواړي څه ترې جوړ شي.

هر چا خپل هدف ویلې. چا ویلې غواړم د پلانکي جومات امام شم. چا ویلې غواړم د وړکتون استاد شم او چا ښوونځی او پوهنتون یاداوه. بل ویلې غواړم لیکوال شم او له دې لارې خپل دین خدمت وکړم. نورو بل څه ویل. یو غنم رنگی ماشوم چې یوسف نومېده او له استاد سره به ډېر کله غږېده، د ده نوبت شو. استاد د نورو زده کوونکو په څېر له ده هم پوښتنه وکړه چې راتلونکي کې غواړي څه ترې جوړ شي، ده ورته وویل چې استاده ما مه پوښته.

استاد له ټولو پوښتنه کړې وه، ده ته وویل چې ته هم باید ځواب ووايي او خپل نظر ته په ټیټه سترګه ونه ګورې. نو

یوسف ورته وویل: "زه غواړم شیخ الازهر شم" د ماشوم یوسف له دغه ځواب سره ټول ټولگیوال په خدا شول او ورته یې وویل چې ته او شیخ الازهر توب! ماشومانو ځکه دا خبره وکړه چې په مصر کې د شیخ الازهر مقام ډېر اوچت دی، نو رسېدل ورته آسانه نه دي. خو استاد ماشومانو ته وویل چې خاندی مه. ستاسې د ټولگیوال ځواب زما ډېر خوښ شو، ځکه هر انسان باید ځان ته ستر اهداف وټاکي او ان شاء الله یوسف به دغه اوچت مقام تر لاسه کوي.

وختونه تېر شول. د دغه ټولگی ټول ماشومان ځوانان او زاړه شول. ځینې استادان شول، ځینې امامان، ځینې لیکوالان او ځینې نور څه. یوسف چې د شیخ الازهر کېدو هدف یې ځان ته ټاکلی و، نه دا چې شیخ الازهر شو، بلکې د اسلامي نړۍ د علماو د اتحادیې رئیس وټاکل شو. هر ځای او هره علمي غونډه کې د شیخ یوسف قرضواوي نظر یادېده او لا هم یادېږي.

کله چې یوسف قرضواوي په ټولگی کې خپل هدف وویلې، څنگ ته یې یو ملگری هم ناست و چې شپه او ورځ به سره گډ گرځېدل. ملگری یې احمد العسال نومېده چې وروسته د نړیوال اسلامي پوهنتون اسلام آباد رییس وټاکل شو. کله چې قرضواوي ستر عالم

شو، احمد العسال یې دا خاطره ور یاده کړه او ورته یې وویل "ته اوس له شیخ الازهره هم اوچت مقام لرې".

درسونه

- هر انسان باید په ځان اعتماد وکړي او له ځان سره باید ستر اهداف په نظر کې ونیسي، نه دا چې ووايي زه دا کار نه شم کولای.
- هر څوک چې ځان ته ستر اهداف ټاکي، باید د خپل هدف د لاسته راوړلو له پاره شپه او ورځ هڅې وکړي. عربان وايي "څوک چې اوچت مقام غواړي، شپې سهاروي". پښتانه هم وايي "بې زحمته راحت نه شته".
- انسان باید هېڅ کله مایوس نه شي او تل باید په دې ډاډه وي چې خدای رحیم ذات دی او هېڅ کله له خپل بنده سره ظلم نه کوي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

په خدای توکل

ډېری خلک داسې دي چې په ځینو خبرو سم نه وي پوه او خلکو ته هم نا سمه ښوونه کوي. په ډېرو موضوعاتو کې خلک د اسلام په حقیقي او اصیل موقف نه وي خبر. دوی یوه خبره واورې او د اسلام ټولې لارښوونې یې نه وي زده، ځکه سترې غلطۍ کوي. یو له دغو موضوعاتو په خدای د توکل موضوع ده چې ډېری خلک ترې غلط فهم اخلي.

زړه ته نږدې ځوانانو!

چې په آسمان کې ورېځ ښکاره نه شي باران نه وورېږي. چې په ځمکه کې دانه وانه چوو، شین بوټی نه راپورته کېږي. چې واده ونه شي،

اولاد نه پیدا کېږي. همداسې خدای تعالی د هر څه له پاره یو سبب یا علت ټاکلی. دغه قانون ته په انګلیسي کې LAW OF CAUSATION او مور ورتنه د سببیت قانون وایو.

ځینې خلک داسې گومان کوي چې که څوک په خدای توکل وکړي، له سبب نه پرته به خدای تعالی د ده کار وکړي. خو داسې نه ده. لکه څنګه چې مخکې مو وویل خدای تعالی هر کار ته یو قانون جوړ کړی، چې باید د قانون مطابق وشي او بیا په خدای تعالی توکل وشي.

یو ځوان د پوهنتون محصل و. د سببیت په قانون یې سر نه و خلاص. داسې گومان یې کاوه چې که په خدای توکل وشي او د مقصد د لاسته راوړو له پاره هڅې ونه شي، تر لاسه کېدای شي، ځکه په خدای مې توکل کړی! دغه ځوان به هېڅ کله درس نه وایه او ویلې یې چې په خدای مې توکل کړی. چې د امتحان شپه به راوړسېده، سورت یس به یې لوسته او کرار به ویده شو. ویلې یې چې سورت یس مې لوستی وي، نو څنګه به ناکامېږم. په دې نه و پوه چې د بریالیتوب له پاره درس ویل شرط دي، نه د یس شریف لوستل.

نورو خلکو به شپې په درس ویلو سهار کولې او ځانونه به یې ستړي کول، خو یاد ځوان به هېڅ ځان نه ستړی کاوه، ځکه ویلې یې چې توکل مې په خدای دی. کله چې امتحانونه خلاص شول او نتیجې راووتلې، چا چې کوبښن کړی و او درس یې ویلی و، هغوی ټول کامیاب وو، خو چا چې له توکل نه غلط فهم لاره، ناکام پاتې شو او له پوهنتونه یې واپست!

که د ستر رسول صلی الله علیه وسلم ژوند کې فکر وکړو، هغه داسې نه ویل چې توکل په خدای او نور یې هېڅ کار نه کاوه. بلکې هغه خپله انساني هڅه کوله او بیا یې پایله خدای ته سپارله. د خدای رسول چې کله له مکې مدینې ته هجرت کاوه، په مستقیمه لار لا نه وه، بلکې شا ته لاړ او له څو ورځو تم کېدو وروسته د مدینې په لور وخوځېد.

د رسول الله صلی الله علیه وسلم د پاک سیرت ستر لیکوال علامه شبلي نعماني وايي چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په بريالیتوبونو کې د خدای په مرسته کې هېڅ شک نه شته، خو رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپلې کامیابۍ له پاره داسې تکتیکونه استعمال کړل چې د دنیا د قانون مطابق یې بریا لاسته راوړه. هغه

وايي چې که د دنیا د سببیت د قانون له مخې رسول الله صلی الله علیه وسلم مخکې نه وي تللی، نو د احد په جگړه کې یې ولې ماته وخوړه؟ نعماني صاحب وايي چې د احد په جگړه کې د سببیت قانون نه و مراعات شوی، ځکه مسلمانانو ماته وخوړه.

آن د آخرت په ورځ، هغه کسان چې مسلمانان وي او نېک عملونه یې کړي وي، خدای تعالی یې جنت ته داخلوي او هغه څوک چې کافران دي خدای تعالی یې په جهنم کې داخلوي. د نېک عمل سبب جنت کېږي او د بد عمل سبب دوزخ.

نو انسان باید د یو کار په تر سره کولو کې د بريالیتوب لارې چارې ولټوي، خپله هڅه وکړي او ځان ستړی کړي، بیا دې توکل په خدای کېږي.

درسونه

- مسلمان باید ځان په دقیقو موضوعاتو پوه کړي او د اسلام موقوف له داسې علماو واورې چې هم په دین پوه وي او هم په دنیا، داسې نه چې خدای مه کړه په غلطه لار روان شي او په پایله کې ځان ته ضرر ورسوي.

- موږ هم باید د خدای د رسول په څېر لومړی د یو کار دنیایي لارې چارې برابرې کړو، بیا په خدای توکل وکړو.
- اسلام معقول دین دی او هېڅ کله موږ ته داسې لارښوونه نه کوي چې د سلیم عقل سره په ټکر کې وي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

دغسې استقامت!

نن درته د یوه داسې ماشوم کیسه کوم چې په خپل ژوند کې له بلا ډېرو مشکلاتو او ستونزو سره مخ شوی، خو ژوند کې مایوس شوی نه دی او هېڅ کله یې نه دي ویلي چې دا کارونه خو زما په وس کې نه دي، بلکې هر ستر کار چې به مخې ته ورغی، ویل به یې چې که تر ما مخکې کوم انسان کې وي، زه یې هم کولای شم. . زه هم انسان یم. . همدا لور احساس او له سختیو سره وسپنیز مقاومت و چې په خپل ژوند کې بریالی شو.

دغه ماشوم د افغانستان په یوه لرې پرته سیمه کې اوسېده چې نه سپرک ورغلی و او نه د ژوند نورې آسانتیاوې په کې وې. د دغې سیمې خلکو یوازې په خپلو مېرو او زراعتي ځمکو ژوند مخ پر وړاندې بووه. که چا به یوه جریب ځمکه او شل پسونه لرل، هغه به پاچا بلل کېده. نو سخ په هغه چا چې دوه لوېشتې مځکه یې نه وه او د کورنۍ لگښت یې پیدا کاوه!

په دغه ناداره سیمه کې د دغه ماشوم پلار بیخي لږه مځکه لرله خو اولاده یې ښه پرېمانه وه. نو اقتصادي حالت یې خراب و. که کله به یې یوې ټوټې ځمکې سم حاصل ورکړ یو څه به کېدل، خو که به حاصل سیلاب وواهه یا کوم بل آفت نازل شو، بیا به یې وخت په

لوگه تېراوه. په دغه غریبې او درېدرې کې اوسېدل، خو پلار یې - چې ملا و - نه غوښتل زامن یې د نورو خلکو په څېر ناپوه او جاهل پاتې شي. هغه خپلو زامنو ته وویل چې ترې کار او مزدوري نه غواړي، بلکې دا یې ستره هیله ده چې زامن یې د انبیاو ورته شي. د ملا صاحب چې کوم مولویان دوستان وو، خپل زامن یې د هغوی په لارښوونه په سترو دیني مدرسو شامل کړل.

دغه ماشوم هم د نورو وروڼو په شان په علم پسې روان شو. تر مزار شریف په نیمه کرایه له موټروان سره لاړ. هلته چې ورسېد تپه تیاره شپه وه او ماشوم او ملگری یې ښه وگي وو. نه د ده او نه یې د ملگری په جیب کې پیسې وې. له دې سره سره د مدرسې آدرس هم ورته نه و معلوم. هسې په یوه جومات ننوتل. گوري چې د جومات امام یې د مشر ورور - چې په مزار کې درس وایه - ملگری دی. د هماغه امام په ملگرییا یې تر خپل ورور پورې ځان ورساوه.

ماشوم په مدرسه کې واړول. سهار، ماسپښین او ماښام به یې له کورونو ډوډۍ ټولوله او پاتې وخت به یې خپلو زده کړو ته ادامه ورکوله. هغه چې په سختیو کې لوی شوی و، له کتابه پرته یې له بل څه سره مینه نه وه.

د یوې مودې په تېرېدو په کورنۍ پسې خپه شو. خو کوچني ماشوم له ځان سره وویل چې باید دغه خپگان له زړه وباسم. باید د پوهې په خاطر مور، پلار او بل هر دوست هېر کړم، ځکه پوهه انسان په انسانیت پوهوي او مازې پښه ښویېدل کولای شي ما له زده کړو وباسي.

له یوې خوا کور ته تگ د پیسو د نشت له امله ستونزمن و او بله دا چې ماشوم وېرېده چې په کلي کې د مور او پلار مینه دومره غالبه نه شي چې د ده زده کړې ونه دروي.

هره ستونزه او سختي یې تېره کړه. . هم یې وچه ډوډۍ وخوړه او هم پوپنک وهلې. . کله نا کله وگي هم پاتې شو. کله به چې یې د چا د کور له ور سره د "وظیفه راوړئ" غږ وکړ، له هغې خوا به ډاروونکی غږ راغی ویل یې: "ورک شه! ماغزه مې مه خوره! که بیا دې دې خوا غږ راغی کاسه دې پر سر در اړوم!" له دې غږ سره به د ماشوم زړگی بوټ وخوت، په منډه به یې د مدرسې لیلیې ته ځان رساوه او د مشر ورور په مهربانه غږه کې به یې ځان ورگوزار کړ.

یو وار یې چې د وظیفې ناره وکړه، له کوره یو وحشي سپی ورسپي شو. دی هم په منډه د مدرسې لور ته روان شو. په لاره کې یې له کاسې پاتې خواړه هم وغورځېدل خو هغه سپرې شونډې او د سپي ډار تشه کاسه مدرسې ته ولېږه. دغه وپروونکې حادثه یې د مرگ تر ورځې نه هېرېده!

بالآخه مدرسه پای ته ورسېده. هر څوک خپل کور او خپل کلي ته لاړل. ځینې ملگري یې په جوماتونو کې امامان شول. ځینو په مدرسو کې استادي شروع کړه او ځینې په ماموریت او نورو لارو لاړل، خو ماشوم چې اوس ځوان شوی و، په مدرسې یې اکتفا ونه کړه، هغه ویل زه باید تر دې مخکې لاړ شم او لا ډېر څه زده کړم. دغه وخت کې ځینې خلک سعودي ته د زده کړو له پاره لاړل چې د ده توجه یې هم جلبه کړه. له چا یې پیسې پور کړې او د سعودي په لور رهي شو. په سعودي عربستان کې به یې د رخصتۍ په وخت کې کار کاوه او د درس په وخت کې به یې درس وایه.

په سعودي کې یې د عربي معهد ووايه، بیا یې د شرعیاتو پوهنځي کې داخله واخیسته. له دې مرحلې وروسته یې د ماستري اراده وکړه. ځینو ورته وویل چې دا کار نه شې کولای، مشکل کار دی. خو ده

وویل چې که له ما مخکې بل انسان لوستی وي، زه یې هم لوستی شم. نو ماستري کې یې داخله واخیسته او په بریالیتوب یې پای ته ورسوله. بیا د دوکتورا د مرحلې محصل شو. هغه وخت کې په افغانستان کې د ګوتو په شمار دوکتوران وو او دغې مرحلې ته رسېدل یوه ستره کامیابي گڼل کېده.

هغه چې د علم په لاسته راوړلو کې له ډېرو اقتصادي ستونزو سره مخ شوی و، ویلې به یې چې په کار کولو کې شرم نه شته. که څوک څومره پوهه ولري او اقتصادي حالت یې خراب وي، باید په کوڅو کې سودا خرڅه کړي او ونه شرمېږي.

درسونه

- پوهه هر انسان ته ډېره ضروري ده. همدا پوهه ده چې سړی د سیالانو سیال کوي او سړي ته د خلکو په منځ کې شخصیت ورکوي.
- که یو انسان خواري کوي او خپل هدف پسې شپه او ورځ نه ستړی کېدونکی روان وي، بې نتیجې نه پاتې کېږي.

- په لږه پوهه باید اکتفا ونه شي. باید خومره چې مو له وسې برابر وي، پوهه لاسته راوړو.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د نړۍ لومړی لیکلی اساسي قانون

هر څوک هڅه کوي د خپل ملت هغه اکتشافات او علمي اقدامونه چې دوی په کې په نورو مخکې او لومړي دي، خلکو ته وښيي، ځکه دا د تمدن او پوهې نښه ده. خو موږ د مسلمانانو په صفت په دې باور یو چې یوازې لومړی توب او مخکې توب هم نه دی مهم. انسان باید داسې څه وکړي چې هغه سم وي. لکه که څوک په بد کار کې خدای مه کړه لومړی شي، دا هم ځینو ته د ویاړ خبره ښکاري، خو مسلمان ته د عار.

نو هر څوک هڅه کوي چې خپل لومړی کارونه خلکو ته وښيي او خپل عظمت ثابت کړي. مسلمانو علماو هم اوس نړۍ ته ثابته کړې، چې

موږ هم د نړۍ متمدن خلک يو او په مهمو علمي کارونو کې په ټوله نړۍ مخکې يو. يو له دغو لومړيتوبونو، د محمد صلی الله عليه وسلم اساسي قانون دی چې د نړۍ په تاريخ کې لومړی ليکلی اساسي قانون گڼل کېږي.

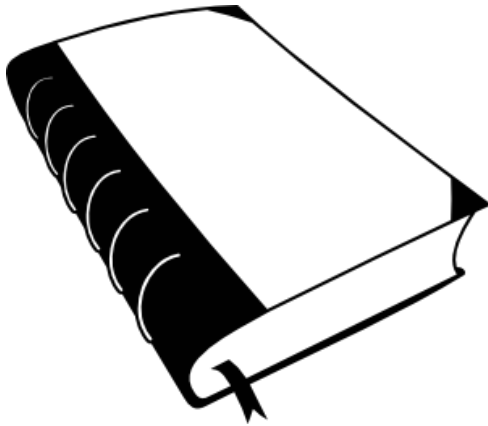
مخکې تر دې چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم په اساسي قانون ليکل وکړو، لومړی بايد اساسي قانون وپېژنو چې څه ته ويل کېږي؟

اساسي قانون چې په عربي کې يې دستور او په انگليسي کې يې کانستېټيوشن بولي هغو اصولو يا مهمو قوانينو ته ويل کېږي، چې يو دولت پرې اداره کېږي.

د رسول الله صلی الله عليه وسلم له عصره مخکې وختونو کې دغسې قانون بل ملت نه و ليکل شوی. خو کله چې رسول الله صلی الله عليه وسلم له مکې معظمې مدينې منورې ته هجرت وکړ، په مدينه کې مختلف خلک اوسېدل. هلته يهودان، مشرکين او مسلمانان اوسېدل چې د ټولو شمېره لس زره کسانو ته رسېده. دغه وخت کې په مدينه کې دښمنۍ او جگړې وې. خلکو په امن کې ژوند

نه کاوه، نو کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینې ته مهاجر شو، ټولې جگړې او بدبختۍ یې لمنځه یووړې، اسلامي دولت یې تاسیس کړ او اساسي قانون یې وضع کړ، چې د خلکو کارونه تنظیم او اداره کړي.

رسول الله صلی الله علیه وسلم د هجرت په لومړي کال - ۶۲۳ م - کې د دولت له پاره اساسي قانون جوړ کړ چې د میثاق مدینه په نامه یادېږي. دغه اساسي قانون چې په نړۍ کې په لومړي وار ولیکل شو، ۵۲ جملې یا په حقوقي اصطلاح مادې لري.

دغه اساسي قانون په

بسم الله الرحمن الرحيم شروع شوی او په لومړۍ ماده کې یې محمد صلی الله علیه وسلم د خدای رسول گڼل شوی. ورسره ټول مسلمانان - که د مکې مسلمانان وو او که د مدینې - یو امت بلل

شوي وو. د دغه لومړي لیکلي اساسي قانون نورې مادې د دولت اساسي او مهم موضوعات څېړي.

دغه ډول د خدای لخوا رالېږل شوي آخري رسول خلکو ته د حقوقو ستر درس ورکړ. رسول الله صلی الله علیه وسلم وښوده چې په خپل عمیق سیاسي بصیرت یې د قومونو سترې جگړې لمنځه یوړې او یو داسې دولت یې جوړ کړ چې په هغه کې یهودان، مشرکین او مسلمانان اوسېدل، چې ټولو ته خپل لازم حقوق او و جایب ورکړل شوي وو.

رسول الله صلی الله علیه وسلم د نړۍ په تاریخ کې لومړی شخصیت شو چې یو دولت ته یې لیکلی اساسي قانون جوړ کړ.

په اوسني عصر کې د اسلام د نړیوال قانون ستر عالم دوکتور محمد حمید الله په دغه موضوع کې یو علمي کتاب لیکلی. د دغه ستر کار اجر به خدای خدای بڼېلي محمد حمید الله ته ورکوي.

درسونه

- رسول الله صلی الله علیه وسلم د خدای له لورې رالېږل شوی دی او هغه په خپلې ځیرکتیا نړۍ ته په مختلفو موضوعاتو کې درسونه ورکړي.
- مسلمانان د نړۍ متمدن او مهذب خلک دي چې په ډېرو علمي مسایلو کې په نورو مخکې شوي دي.
- مسلمان باید د دوکتور محمد حمید الله په څېر په خپل اسلامي تاریخ کې څېړنه وکړي او خلکو ته خپل عظمت او ستړتوب ښکاره کړي، چې دغه کار زموږ دین ته د خلکو په بللو کې ډېر مهم واقع کېږي

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

اسلام او موډرنېزم

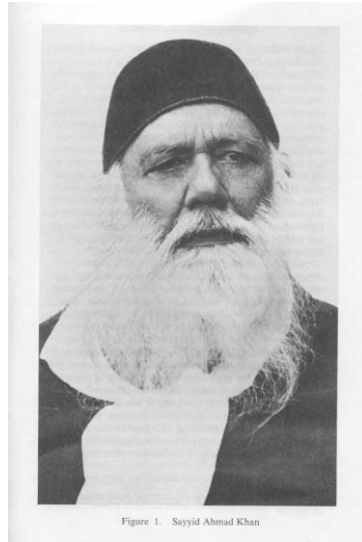
په اروپا کې په تېرو څو پېړیو کې ستر بدلونونه راغلي دي. هغوی مخکې د کلیسا اطاعت کاوه او کلک مسیحیان وو، خو د کلیسا مشرانو په خلکو داسې سختي شروع کړه چې خلک یې له دینه زړه تورن کړل. دا چې مسیحیت کې گوتې وهل شوي وو او اصلي الهي دین نه وو پاتې، نو د مسیحیت دیني مشرانو چې څه غوښتل هماغه یې خلکو ته د دین په نامه معرفي کول. د مسیحیت دیني مشرانو خلک ډېر په عذاب کړل، تر دې اندازې چې کله به چا په ساینس او ټکنالوجي کې هم پرمختگ کاوه، دوی به نه پرېښودل، ځکه دوی وپربدل چې خلک د دوی له اطاعت نه سرغړونه ونه کړي. بالاخره

خلک دوی پسې پاڅېدل او د دوی له غلامۍ او خدایۍ یې ځانونه خلاص کړل.

کله چې هغوی د کلیسا د مشرانو له اطاعت نه ځان خلاص کړ، نو ساینسي پرمختګ ته آزاد شول او ښه اکتشافات یې هم وکړل. دغه د خلاصون دوره د موډرنېزم یا عصري کېدو په دورې یادېږي. دغه دوره کې په اروپا کې عقل حاکم و او هر قانون به دوی د خپلو عقلونو مطابق جوړاوه. دا چې دوی د اسلامي نړۍ په مهمه برخه حمله کړې وه او هلته حاکمان وو، نو غوښتل یې دغه د عقل حاکمیت په اسلامي نړۍ کې هم رامنځ ته کړي، خو مسلمانانو دغه کار نه مانه، ځکه د دوی عقل له اسلامي اساساتو سره په ټکر کې و. خو ځینو کسانو وغوښتل د دوی له پاره اسلام کې بدلون راولي.

په هندوستان کې سید احمد خان چې غوښتل اسلام "عصري" کړي، ځینې داسې نظریات ورکړل چې له اسلام سره مستقیماً په ټکر کې واقع کېدل. مثلاً سید احمد خان د ملایکو له وجوده منکر شو. ځکه هغه ویل چې د ملایکو وجود عقل نه مني! په داسې حال کې چې د ملایکو په وجود قرآن اقرار کوي.

ځینو نورو ته د څلورو بڼځو کول چې د اسلام دین روا کړي، له عصريتوب سره برابر نه ښکارېده، نو غوښتل یې داسې ښکاره کړي چې اسلام د څلورو بڼځو اجازه نه ورکوي، بلکې یوازې یوه بڼځه کول مني. ځینو نورو همدا رنگه د اسلام او دولت د بېلوالي نظریات ورکړل. او دې

ته ورته نور داسې نظریات ورکړل شول، چې له اسلام سره ښکاره مخالف وو.

هغوی غوښتل اسلام داسې جوړ کړي چې د غرب عقل یې ومني او ورته معتدل ښکاره شي. د بڼځې په هکله هغوی ویل چې اسلام ورته کافي حقوق نه دي ورکړي. نو دوی شروع وکړه چې د بڼځو په هکله اسلامي لارښوونې بل ډول تعبیر کړي. په داسې حال کې چې اسلام بڼځو ته تر ټولو مناسب او برابر حقوق ورکړي. غرب چې بڼځې ته یې

بې قید و شرطه آزادي ورکړې وه، له ډېرو سترو ستونزو سره مخ شول، چې اسلام یې مخکې له مخکې مخه نیولې وه.

د سید احمد خان او نورو په مقابل کې سید جمال الدین هم یو ستر اسلامي مفکر و چې خپله لاره او خپل نظریات یې لرل. افغاني هم غوښتل اسلام ته عصري تعبیر وکړي، مگر سید جمال الدین د عصريتوب په خاطر د اسلام له اصولو تېر نه شو. د سید جمال الدین لاره تر دوی معقوله او له عصر سره برابره وه.

سید جمال الدین تر هر څه لومړی غوښتل چې په اسلامي نړۍ کې د غریبانو حاکمیت ختم کړي، ځکه غریبانو د اسلامي هېوادونو د گټو منابع په خپل لاس کې نیولي وو او نه یې پرېښودل چې مسلمانان آزادانه ډول پرمختګ وکړي. افغاني په دې باور و چې د دوی له خلاصونه پرته پرمختګ نه شي کېدای. نو لومړی باید د غرب استعماري حاکمیت لمنځه لاړ شي، بیا چې مسلمانانو خپل حکومتونه په خپل لاس کې ونیول، د پرمختګ او عصريتوب فکر دې وشي او عصريتوب دې هم داسې وي چې د اسلام له اصولو او لاسونو سره په ټکر کې نه وي.

سید جمال الدین د ځینو نورو
دیني پوهانو په څېر نه و چې د
غرب له هر څه سره یې مخالفتونه
بنکاره کول. د سید جمال الدین
په ژوند کې د غرب له ټکنالوجی
سره هېڅ ډول مخالفت نه دی
ښودلی. سید جمال الدین په دې
باور و چې موږ هم باید پرمختګ
وکړو خو له اسلام سره. اسلام د
پرمختګ هېڅ مانع نه دي. هغه
څه چې د انسان عقل ورته په بده
سترګه گوري او اسلام روا کړي

وي، هغه د انساني عقل نقص دی، که نه اسلام هر څه د انسان په
خیر کړي دي.

اوس چې گورو د سید جمال الدین لاره ډېره قوي او معقوله وه. موږ
که پرمختګ غواړو باید له اسلام سره یې وکړو او د نورو په خاطر د
اسلام اصول بدل نه کړو. د اسلامي نړۍ په تاریخ کې مسلمانان د

پوهې ډېرو لوړو درجو ته رسېدلي وو، په هغه وخت کې مسلمانان په خپل دین کلک ولاړ وو.

درسونه

- اسلام د بدل شوی مسیحیت په څېر نه دی چې د پرمختګ او ساینس مانع شي، بلکې انسانان دغې پوهې ته دعوتوي.
- په اسلام عمل کول نه یوازې دا چې موږ له پوهې نه منع کوي، بلکې پرمختګ په لور مو بیایي.
- مسلمانان باید د بل چا د خوشالولو په خاطر اسلام ته ضرر ونه رسوي. اسلام موږ ته تر هر څه محترم دی.
- د سید جمال الدین افغاني په څېر سترو مفکرینو لار باید تعقیب شي، ځکه د هغوی نظریات معقول او د اسلام په خیر دي.

گرانو لوستونکو!

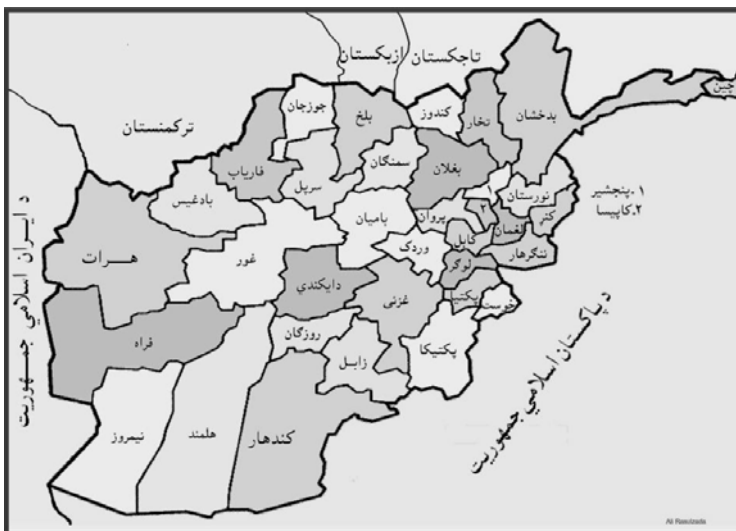
د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

ملتپالنه

کېدای شي په لومړۍ وار مو د ملتپالنې کلمه اورېدلې وي. یا به مو مخکې اورېدلې وي خو په معنا به یې نه پوهېدئ. د دې له پاره چې د دغه کلمې په معنا او د دغه فکر په وړاندې مو د اسلام له موقفه خبر شئ، دغه لیکنه باید په دقت ولولئ.

ملتپالنه یعنی یو څوک خپل هېواد خپل هدف وگرځوي، هېواد یې ورته تر هر څه مخکې وي او د هېواد له پاره هر څه کوي. یو عالم د ملتپالانو لندې تعریف کې وایي چې ملتپالان په دې باور دي چې که زما ملت په حقه وي او که په باطل، ظلم کوي او که عدل، ښه کوي او که بد، زه یې ملاتړ کوم.

یعنې د ملتپالانو فکر او لاره خپل هېواد دی.. ملتپالان له خپل هېواده هېڅ څه ته په اوچته سترګه نه ګوري. د دوی دین، عقیده او فکر ملت دی، له دې بل اوچت ارزښت نه لري.

اوس راځو دې ته چې ملت پالنه او له ملت سره مینه فرق لري او که نه. ملتپالنه او له خپل هېواد او خلکو سره مینه کول ډېر فرق لري. له خپل ملت او ژبې سره مینه کول د انسان د فطرت تقاضا ده. انسان چې په یو ځای کې واوسېږي او له یو چا سره ژوند وکړي، دا یې په زړه کې ځای پیدا کوي. خو دا مینه باید دې حد ته ونه رسي چې څوک

ورته له اوچتو ارزښتونو تېر شي. دین تر هر څه انسان ته اوچت دی، دا دین دی چې پردي خلک سره وروڼه کوي. دین موږ ته وایي چې حق باید ووايو، ولو که په حق ویلو کې د انسان او یا یې د هېواد ضرر وي، خو ملتپالان داسې نه کوي، ځکه ملت ورته تر هر څه اوچت دی او د ملت له پاره هېڅ حدود نه لري

اسلام ملتپالنې ته په کومه سترگه گوري..؟ اسلام ملتپالنه ردوي.. خو له ملت سره مینه کول نه ردوي. ځکه دا د انسان فطرت دی، خو انسان ته د دې اجازه نه ورکوي چې ملت یې په باطل هم ولاړ وي، دی یې ملاتړ وکړي او د حق مخالف شي.. ځکه حق تر هر څه اوچت دی.

موږ دین ته تر هر بل فکره په اوچته سترگه گورو، ځکه زموږ دین حق دی.. دین موږ ته تر ژبې، خلکو او خاورې ډېر اوچت دی، نو همدا دین دی چې زموږ مسیر ټاکی..

د عربانو او اسرائیل اختلاف موږ ته ښکاره کوي چې دین د انسان تگلاره جوړولای شي، نه ملت. آن که څوک یوه ژبه، یو اصل و نسب

ولري او په یوه خاوره اوسېدلي وي، خو چې دینونه یې فرق وکړي، یو ملت کې نه شي سره ټولېدای.

عربان او یهودان یو اصل و نسب لري.. په یوه سیمه کې اوسېدلي.. د عبري ژبې - چې د یهودو ژبه ده- د زده کولو په وخت کې له ځینو عجیبو مسایلو سره مخ شوم، چې زه یې ډېر حیران کړم.. له پیله مې د عربي او عبري ژبې ډېر زیات نږدې والی درک کړی. له حسابو او الفبا نیولې د حیواناتو تر نومونو او آن سلام او ډېر نور لغاتونه سره یا یو دي او یا د وخت په تېرېدو په کې فرق راغلی..

ما چې د عربانو او یهودانو دغه نسبي او د ژبې نږدېوالی ولید او بیا مې دښمني ته پام شو، حیران شوم او په دې لا باوري شوم چې نه ژبه، نه نسب او نه خاوره انسانان سره یو کولای شي، بلکې دا دین دی چې د انسانانو تگلاره جوړوي.

زما یو دوست ملتپال و. هغه ویل چې موږ باید هر ډول اختلاف شا ته وغورځوو او ملت خپل اصلي هدف وگرځوو.. ما ورته وویل، فرض موږ ستا دغه خبره ومنله او له نورو سره مو اختلافات شاته وغورځول او په ملت مو منگولې ولوگولې.. انسان خو د ژوند د بقا او دوام له

پاره د مال گټلو ته اړتیا لري. د مال د تر لاسه کولو کې ځینې یوه تگلاره غوره کوي ځینې بله.. کمونېستان وایي چې د تولید وسایل به د دولت په لاس کې وي او خلکو ته به د ضرورت په اندازه هر څه ورکوي.. کپټلستان وایي چې نه هر څوک پوه شه او کار یې چې څومره گټې او که یې نه شي گټلای، دلته موږ باید کومه تگلاره غوره کړو؟

نو انسان مجبور دی چې یو کامل فکر ومني او ورته کار وکړي، یوازې ژبه او خاوره نه شي کولای د انسانانو فکر جوړ کړي.

درسونه

- اسلام مسلمانانو ته تر هر څه مخکې دی.. مسلمان د اسلام له پاره د ځان او بل هر څه قربانی ته باید تیار وي.
- اسلام د انسان فطرت سره چې د وطن مینه په کې ده، مخالفت نه کوي، خو دا چې یو څوک په حق او باطل کې د خپل ملت په خوا وي او ملاتړ یې کوي، دا اسلام ردوي.

- یوازې اسلام انسان ته د حقیقي کامیابی لار نبودلای شي.. او یوازې مسلمان دی چې په حقه لار روان دی، د ناقص انساني عقل محصول فکرونه انسان ته کامیابي نه شي ورکولای.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د یهودو د خیانت تاریخ

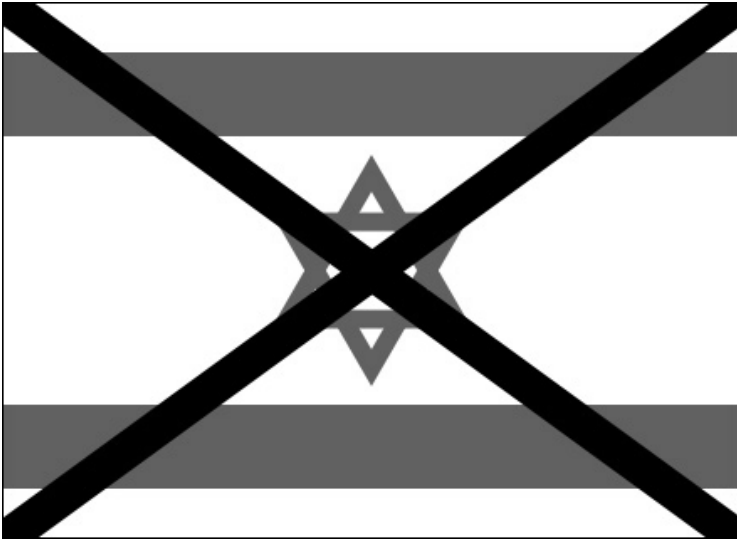
د اسلام د پیل په ورځو کې، په هغه وخت کې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم قریشو له خپل اصلي وطنه (مکې) واپست او مدینې ته یې په هجرت مجبور کړ، د خدای رسول خپل خوږ وطن ظالمانو ته پرېښود او مدینې ته مهاجر شو. په مدینه کې مشرکین او یهود اوسېدل. رسول الله صلی الله علیه وسلم چې کله په مدینه کې لومړی گام کېښود، د اسلامي دولت په تاسیس یې پیل وکړ. لومړی یې جومات جوړ کړ او بیا یې د دولت د تکمیل له پاره یو قانون جوړ کړ، چې د مسلمانانو، یهودانو او مشرکینو تر منځ و.

مسلمان چې کومه خبره کوي، په هماغه خبره ولاړ وي او له هېچا سره منافقت او جفا نه کوي. مسلمانانو چې په قانون کې څه لیکلو په هماغه ولاړ وو، خو یهود داسې نه وو. یهود له لومړۍ ورځې په دې تمه وو چې کله داسې ورځ راشي چې قانون مات کړي. یهودو له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په ډېرو سختو شرایطو کې قانون مات کړ او خیانت یې وکړ. د یهودو خیانتونه څو وارې تکرار شول. رسول الله صلی الله علیه وسلم یهودان له هېواده وشړل چې له غم او غدر یې خلاص شي.

له دې وروسته یهودو د ځمکې له پاسه داسې ځای نه لاره چې خپل دولت په کې جوړ کړي. په نړۍ کې په مختلفو هېوادونو کې پراته وو. له ۱۹۱۷ میلادي کاله تر ۱۹۴۷ میلادي پورې انگلستان تصمیم ونيو چې د نړۍ یهودان فلسطین ته راټول کړي او یو ځانگړي دولت ورته جوړ کړي.

یهودو کلونه پخوا د دغو مقدسو ځمکو د اشغال اراده کړې وه، چې په ۱۹۴۷ میلادي کال کې وتوانېدل د فلسطین یوه برخه اشغال کړي او ملگرو ملتونو کې د اسراییل په نامه غیر قانوني هېواد جوړ کړي. په ۱۹۴۸ میلادي کې اسراییل رسماً خپل دولت اعلان کړ، په داسې

حال کې چې د فلسطین یوه لوبښت ځمکه کې یې حق نه لاره. عجیبه خو دا وه چې ملگرو ملتونو کې هم د اسراییل غیر قانوني دولت جوړېدل ومنل شول.

یهود یوازې په هغې ځمکې اکتفا ونه کړه، بلکې د فلسطین یوه لویه برخه یې بیا هم ونیوه. په ۱۹۶۷م کال کې مصر، سوریې او اردن وغوښتل په اسراییل برید وکړي څو نیول شوې ځمکې تر آزادې کړي، خو دا چې هغوی په اسلامي احساس دغه جگړه پیل نه کړه او د ملت پالنې احساس پرې غالب و، ورسره یې دیني اصول هم مراعات نه

کړل، عربانو شرموونکې ماته وخوړه. اسرائیل ډېر پراخ شو. له مصر نه یې هم ځمکه ونيوه، له سوريې او اردن هم. اسرائیلو په همدغه جگړه کې د مسلمانانو لومړۍ قبله اقصی جومات هم اشغال کړ، چې څو وارې یې د وړانولو اراده وکړه او لا یې هم تخریب او بې حرمتي کوي.

په ۱۹۷۳ میلادي کال کې مصر او سوريې بیا په اسرائیل برید وکړ، دا وار که څه هم عربي پوځونو اسرائیلو ته پوځي او مالي ځیانونه ورسول، خو نیول شوې ځمکې بیا هم آزادې نه شوې.

تر دې چې د مصر او اسرائیل تر منځ په کال ۱۹۷۹ د کیمپ ډېوډ په نامه یو تړون لاسلیک شو. نور عربو هېوادونو له دغه تړون سره سخت مخالفت وښود او د عربي هېوادونو له اتحادیې یې د مصر غړیتوب وایست. د مصر د وخت د باندېنيو چارو وزیر محمد ابراهیم کامل له تړون سره مخالف و، سادات ته یې وویل چې دغه تړون باید لاسلیک نه شي، خو سادات یې خبره ونه منله، نو هغه هم استعفا ورکړه.

په تړون کې له ۱۹۶۷ میلادي کاله مخکې نیول شوې ځمکې اسرائیل ته ورکړل شوې او اسرائیل رسماً د یوه قانوني دولت په څېر وپېژندل

شو! په دغه تړون کې لیکل شوي وو چې اسرائیل باید د ۱۹۶۷ کال نیول شوې ځمکې پرېږدي، ځکه نړیوال قانون هم همدا خبره کوي، خو اسرائیل له سینا څخه پرته نورې ځمکې پرې نه ښودې. بلکې هره ورځ او رو چې اسرائیل د مسلمانانو مقدساتو ته اهانته کوي او اسلامي تاریخي ځایونه تخریبوي.

نن اقصی د یوه بل صلاح الدین ایوبي په تمه ده چې دغه جومات د یهودو له اشغاله خلاص کړي. اقصی د داسې ډلې په تمه ده چې په پاک اسلامي احساس له یهودو سره جنگېږي او خپله مقدسه خاوره ونیسي. نه داسې څوک چې د ژبې او قوم له پاره جنگېږي.

خو مور باید یوازې د دې په فکر نه وو چې جنگ وکړو، ځکه جنگ تیاری غواړي، مور باید له هر څه مخکې ځان پوه کړو او متفق شو چې ستونزې مو حلې کړو او اسلامي خاورې بېرته راخپلې کړو.

درسونه

- له هغې ورځې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم پیغمبر شوی، د یهودو دښمني هم پیل شوې او تر ننه د مسلمانانو د وژلو او مقدسې خاورې د لمنځه وړلو په فکر دي.

- یهودو تل له مسلمانانو سره خیانت کړې او تړونونه یې مات کړي. دغه تړونونه هم د رسول الله په وخت کې مات شوي او هم په اوسني عصر کې.
- د اقصی جومات آزادول د هر مسلمان فریضه ده. هر مسلمان باید د اقصی د آزادولو له پاره ځان تیار کړي او په دغه لاره کې هڅې وکړي.
- له دښمنانو سره د مقابلې لومړی شرط د پوهې تر لاسه کول دي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

بڼه دوستان

د پلار مرحوم د وفات په وخت کې مې مشر ورور پنځه کلن و، ورپسې څلور کلن، زه درې کلن او کشر نهه میاشتتې. د خدای بڼېلي پلار د دوکتورا بحث لیکلو وروستۍ شپې وې. دا چې هغه محصل و، ایله دومره عاید یې و چې د زده کړې او کور لگښت وشي. نو نغدې پیسې یې ډېرې نه وې.

نو له وفاته وروسته یې کورنۍ ته نغدې پیسې په میراث پرې ننه بڼودې. خو یو کتابتون یې و چې قیمتي کتابونه په کې وو او د کور وسایل هم پاتې شول.. هغه وخت کې مور په سعودي کې اوسېدو.. کله چې پلار وفات شو، نو د کورنۍ د مشرۍ له پاره محرم

خپلوان په سعودي کې نه وو، ځکه مشرانو اراده وکړه چې پاکستان ته کډه شو.

کورنۍ مو پاکستان ته راغله او د جلوزو په نامه د مهاجرينو په کمپ کې مٚشت شوو.

مشرانو په سعودي کې د پلار کتابتون او د کور وسایل خرڅ کړل او مور ته يې پيسې راواستولې. د کتابتون او کور وسایل مناسبې پيسې شوې. دومره پيسې په هغه وخت کې مور ته کفايت کاوه او زموږ د راتلونکې اوږدې مودې له پاره تضمين و.

پلار مرحوم که څه هم نغدې پیسې نه وې پرې ایښې خو داسې دوستان یې وو، چې تر ننه -چې د پلار له وفاته یو ویشته کاله تېر شوي- یې مور ته مادي او معنوي خیر رارسېدلې. مادي مرستې.. علمي هڅونې.. ښې سپارښتنې او لارښوونې یې تر ننه مور ته د لارې مثالونه دي.

هر انسان دوستان لري.. د انسان انسانیت د دوستۍ تقاضا کوي، خو ځینې دوستان د مجلس د خندولو دوستان وي.. ځینې د یوه مادي مطلب.. ځینې د قحت الرجال له امله دوستان شوي وي، خو داسې دوستان هم شته چې حقیقي دوستان بلل کېږي.. دا دوستان په خیر و شر، لورې و تنده، غم و خپگان او په بل هر ډول حالت کې له انسان سره مله وي.. خپل دوست ته خیر غواړي او شر پرې نه لوروي..

د پلار مرحوم ډېری دوستان د حقیقي دوستانو په کټګورۍ کې راتلل. هغوی د خپل دوست له وفاته وروسته د هغه له یتیمانو او کورنۍ سره داسې مرسته وکړه، چې ژوند یې ورته جوړ کړ..

دا مهمه نه ده چې د چا څومره مرسته ده او د چا څومره.. هره مرسته مادي ده او که نه.. مهمه دا ده چې څوک څومره لوریښه لري..

د پلار مرحوم دوستانو په مورې ډېر څه لورول او له نېک امله ډېری یې علمي کسان وو، چې مورې ته یې هم لارښوونه علمي وه.. که د چا ملگری دوکاندار او یا ډرېور وي، خپل دوست ته به په خپل مسلک کې لارښوونه وکړي. د پلار مرحوم دوستان علمي کسان وو چې له مورې سره یې ډېری مرستې او لارښوونې په علمي اړخ کې وې.. هڅونې یې تل په علمي برخه کې وې..

د همدغو دوستانو له برکته او د مور د حکمت له مخې مو وکولای شول، د اسلام آباد په نړیوال اسلامي پوهنتون کې زده کړې وکړو.. دا د خدای رحم، د مور هڅې او د پلار د دوستانو مرستې وې..

په مرحوم پلار دې سل رحمته وي چې له ځانه وروسته یې مور ته علمي دوستان راپرېښودل چې د علم لارې ته یې برابر کړو..

که د پلار دوستان ستر تجاران وو، ستره مرسته به یې دا وه چې یو تجارت به یې راته جوړ کړی و او د آرام ژوند لارې چارې به یې راکتلې

وې، خو د خدای په فضل د پلار ملگري علمي شخصیتونه وو چې موږ یې هم د علم په لارې ودرولو..

نو ښه دوستان څومره ستر نعمت دی.. آن که څوک له نړۍ هم رخصتېږي، آل و عیال یې خواری ته نه پرېږدي او ښې لارې ته یې برابروي.

درسونه

- هر انسان باید هڅه وکړي چې ښه ملگري ولري. ځکه ملگري د انسان په ژوند کې ډېر تاثیر لري، همدا ده چې خلک وايي: که غواړئ څوک وپېژنئ، نو د ملگرو ته یې وگورئ چې څنگه خلک دي!
- باید خپلو ملگرو ته وفادار واوسو او ملگرو سره باید د مطلب ملگرتیا ونه کړو.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

مسلمانان ولې وروسته پاتې؟

کله مو د مسلمانانو د وروسته پاتې توب په هکله فکر کړی؟ که مو فکر کړی وي، کومې پایلې ته ورسېدئ؟ او که ورته نه یاستئ ځیر شوي، اوس یې په هکله فکر وکړئ!

ستاسې د فکر په څېر، د اسلامي نړۍ مفکرینو هم دا ډول فکرونه کړي، ځکه هر یو په دې باور دي چې مسلمانان د بدبختۍ په حالت کې ژوند کوي او له دې حالته باید ځان وباسي. نو له دوی به خلکو پوښتنه کوله چې څنگه دا حالت بدل شي؟ د هر مفکر او ستر شخصیت فکر بېله پایله لرله.

ځینو ویل چې مسلمانانو دا فکر لاره چې موږ په خپل اختیار نه یو.. هر څه چې موږ ته مقرر شوي هغه رارسېږي.. نو دوی د پرمختګ په لور هڅې پرېښودې، ځکه ویل یې که پرمختګ راته مقرر شوی وي، پرمخ به لاړ شم او که نه، هسې هڅې بې ځایه دي!

ځینو ویل چې مسلمانانو کې بې اتفاقي یا اختلاف، د پرمختګ ستر مانع دی، ځکه که کوم ملت په خپلو کې سره جوړ نه وي او یو له بل سره دښمني لري، حتمي ده چې دښمنان ترې گټه پورته کوي او دوی بد استعمالوي، چې دا د امت په وروسته پاتې والي کې ډېر مهم واقع کېدای شي!

ځینو نورو مفکرینو ویل چې مسلمانان له علمه لرې شول، فکر کول یې پرېښودل، ځکه یې تخلیق ونه کړ او ورو ورو وروسته پاتې شول، نو مسلمانان که غواړي پر مخ لاړ شي، له هر څه دمخه دې پوهې ته توجه وکړي.

سید جمال الدین افغاني ویل چې ستر اسلامي دولت لمنځه لاړ او په مسلمانان پردي حاکمان شول، نو پردي خلک کله غواړي چې

مسلمانان پرمخ لاړ شي، له همدې سره مسلمانانو د وروسته پاتې توب په لور حرکت وکړ او پرمختگ په ټپه ودرېد.

ځینې نورو پوهان مختلف نظرونه لرل.

تاسې څه فکر کوئ چې کوم نظر ډېر مهم دی؟ او کومې خوا ته باید توجه وشي؟

موږ او تاسې باید د دې پر ځای چې خپل شخصیتونه ورټو، د دوی له پوهې گټه پورته کړو.. کېدای شي د یوه نظر ډېر مهم وي او د بل لږ. خو موږ باید ټولو نظرونو ته په درنښت قایل شو او د ټولو تشو په ډکولو ځانونه بوخت کړو.

په دغو نظرونو کې هر یوه یوې سترې تشې ته ځیرنه کړې. نو مور باید د ټولو تشو په لور توجه وکړو څو پرمخ لاړ شو.

یو ځوان یا یو ماشوم باید د پوهې په لور توجه وکړي. ځکه پوهه د هر انسان اساس جوړوي او چې اساس جوړ نه وي، د ستر هدف د تر لاسه کولو هیلې هم نه شي تر سره کېدای.

مسلمان ځوان باید ځان د پوهې په گاڼه سمبال کړي. پوهه مسلمان ته تر هر څه ضروري ده. همدا ده چې اسلام هم پوهه په انسان فرض کړې.

نن سبا چې غرب دومره پرمختګ کړی، د پوهې او نوښتګر فکر پایله ده. غرب ډېرې جګړې وکړې، خو په جګړه پرمخ لا نه ږل. مګر کله چې یې پوهې ته مخه کړه، ډېر څه یې وکړل. د دوی د پوهې نتیجه ده چې دوی په نړۍ حاکمان دي.

مسلمان ځوان چې کله پوهه لاسته راوړي، بیا نورو تشو ته توجه کولای شي او حلولای یې شي او که پوهه نه وي، د هېڅ مشکل د حلولو توقع به نه کېږي.

درسونه

- مسلمان ځوان باید د خپل امت د مشکلاتو په هکله فکر او څېړنه وکړي.

- باید د مشکلاتو د حلولو له پاره کار هم وشي، یوازې فکر او څېړنه هم کفایت نه کوي، خو پوهه سړي ته د کار کولو لار ښایي.
- د نن عصر مسلمانانو ستر مشکل د پوهې نشت دی او چې پوهه مو نه وي تر لاسه کړې، د پرمختګ تصور هم نه شو کولای.
- هر څوک باید د پوهې د لاسته راوړلو له پاره شپه او ورځ هڅه وکړي.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شپه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانګړې کتابچه کې یې ولیکئ.

د حنفي فقهي درې ستر کتابونه

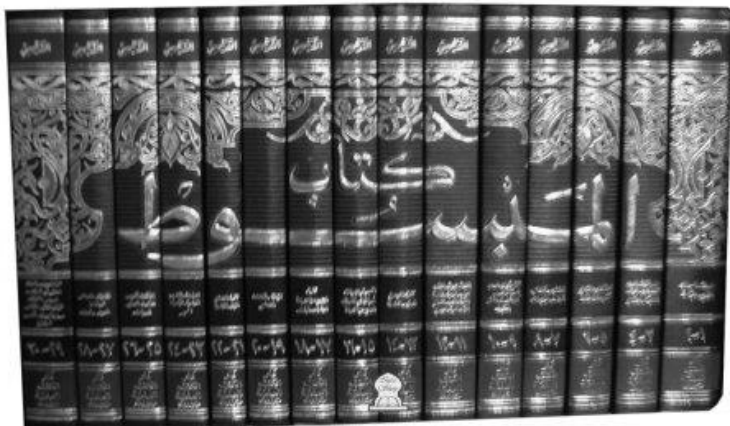
اسلامي فقه کې او په تېره بيا حنفي فقه کې ډېر زيات نابغه گان شته دي. د همدغو نوابغو برکته نن زموږ په لاس کې ډېر ستر فقهي کتابونه دي. د دغو کتابونو په ارزښت هر څوک نه پوهېږي، ځکه خو ځينې خلک دغه ستر نوابغ بد يادوي. په داسې حال کې چې دغه شخصيتونه او دغه کتابونه زموږ د تېر تاريخ وياړ دی.

اسلامي علمي تاريخ کې ډېر زيات مهم علمي کتابونه شته. که موږ د دغو کتابونو يوازې په نوم هم کفايت وکړو دغه کتاب به پرې ډک شي، خو له ټولو تېرېږو، يوازې د درې کتابونو په هکله يې لنډ معلومات ذکر کوو:

۱- المبسوط:

مبسوط په حنفي فقه کې ډېر مهم او علمي کتاب دی. دغه کتاب که څه هم په سختو حالاتو کې لیکل شوی و، خو دغو حالاتو د لیکوال دقت او نبوغ ته هېڅ ضرر نه دی رسولی او د خدای په فضل د کتاب په لیکلو کې ډېر بريالی و.

مبسوط ستر فقيه امام ابو بکر شمس الائمة سرخسي لیکلی. امام سرخسي د حنفي فقهې يو له مشهورو امامانو دی او دغه کتاب يې په حنفي فقه کې ځانگړی ځای لري. یاد امام په پنځمه هجري پېړۍ کې افغانستان کې -چې هغه وخت کې خراسان بلل کېده- زېږېدلی. امام سرخسي په خپله پوهه او ذکاوت ډېر شهرت وموند او په هر ځای کې خلکو پېژانده، نو خبره يې ډېرو خلکو منله.

امام سرخسي ډېر سترگور عالم هم و. د حق په وینا کې له هېچا نه ډارېده. یو وار د وخت حاکم د اسلام مخالف کار وکړ، سرخسي ورته وویل چې دا کار د دین مخالف دی نو ته یې باید ونه کړې.. حاکم چې ډېر مغرور سپی و، د امام سرخسي خبره یې ډېره بده وگڼله او وپېرېده چې خلک د امام سرخسي د خبرې له پاره د پاچا مخالف نه شي، نو امر یې وکړ چې امام له خلکو لرې په یوه څاه کې بندي کړي!

امام سرخسي څوارلس کاله په دغه څاه کې بندي پاتې شو! خو حاکم دومره وکړل چې د امام شاگردانو ته یې اجازه ورکړه چې د امام خبرې واورې او ویې لیکي. نو شاگردان به یې تل ورتلل. امام به دوی ته له څاه فقه ویلې او دوی به لیکله. په دغه وخت کې یې د اسلامي نړیوال قانون په هکله د امام محمد السیر الصغیر کتاب په څلور جلدو کې شرحه کړ.

مبسوط هم امام سرخسي په همدغه څاه کې خپلو شاگردانو ته ویلی او هغوی لیکلی. مبسوط کتاب په دېرش جلدو کې خپور

^۱ - چاپونه مختلف دي، ځینو کې دېرش جلدو دی، ځینو کې شل دی. ځینو نورو کې کېدای شي له دې هم بدل وي.

شوی. مهمه نه ده چې کتاب څو جلده دی، مهمه دا ده چې سره له دې چې له امام سرخسي سره مصادر نه و او په آرام ځای کې نه و ناست، دومره مهم کتاب یې ولیکه چې نن عصر ستر استادان او پروفیسران ترې زښت ډېر متاثر دي.

یو عالم په افسوس وایي چې امام سرخسي چې په شاه کې دومره مهم کتابونه ولیکل، کاشکې آرام او راحت ځای کې کېنول شوی و، بیا نو خدای پوهېږي چې هغه به یې څه ډول کتاب لیکلی و!

امام شمس الائمه سرخسي ته دې رب اوچت جنتونه ورکړي چې په ډېر سخت وخت کې یې مور ته دغسې کتاب او ځینې نور هم ولیکل.

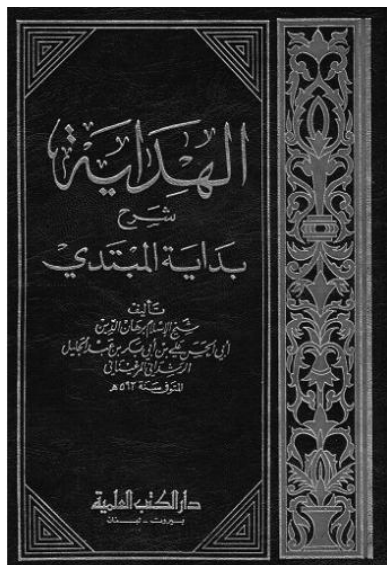
۲- الهدایه:

هدایه هم د حنفي فقهي یو له هغو کتابونو دی چې خلک ترې د سرچینې او مصدر په شکل گټه پورته کوي. عموماً په دیني مدرسو کې د حنفي فقهي د پوهې له پاره هدایه درس ورکول کېږي.

هدایه امام برهان الدین مرغینانی لیکلی. یاد امام د ابو بکر الصدیق رضی الله عنه له اولادې دی. په کال ۵۱۱ هجري کې په فرغانه کې زېږېدلی دی او له خپل ماشومتوبه یې د علم زده کړه له سترو علماو پیل کړه.

کله چې امام ډېره پوهه تر لاسه کړه او یو ستر مقام ته ورسېد، نو ویې غوښتل چې د علم شاگردانو ته دغه کتاب وړاندې کړي.

امام مرغینانی د هدایې په لیکلو شروع وکړه او په دیارلس کالو کې ولیکله. هغه ډېر متقي انسان و. ویل کېږي چې د هدایې لیکلو په مهال دیارلس کاله مکمل روژه و. هغه نه غوښتل چې خادم یې هم پرې پوه شي چې امام روژه دی. کله چې به هغه ورته ډوډۍ راوړه، نو امام به خپله

پوډۍ شاگردانو ته وړاندې کړه چې خادم پوه نه شي چې دی روژه دی!

امام مرغیناني په دومره تقوا دغه کتاب ولیکه، ځکه د علماو په منځ کې ډېر مشهور شو او د علم یو مهم مصدر وگرځېد.

امام برهان الدین مرغیناني نور ډېر کتابونه هم لیکلي چې هر یو یې په حنفي مذهب کې ډېر مهم ځای لري. له دغې سترې علمي ډالۍ وروسته امام مرغیناني په کال ۵۹۳ هجري کې وفات شو. جنت یې ځای شه.

۳- بدائع الصنائع:

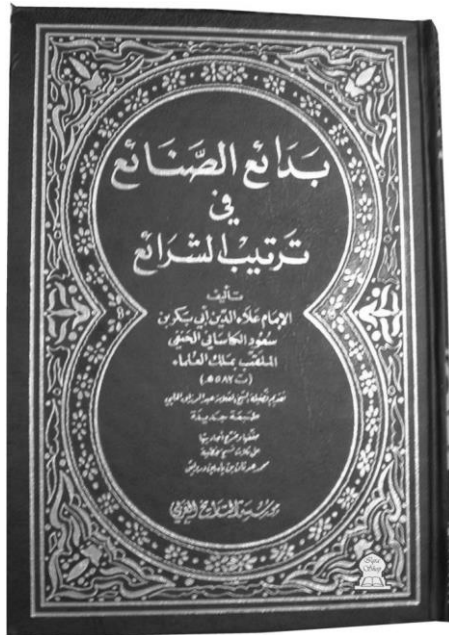
بدائع الصنائع هم د تېرو دوو کتابونو په څېر د حنفي فقې ډېر مهم مرجع بلل کېږي. بدائع الصنائع د فقهي ستر کتاب دی چې ډېرو دقیقو مسائلو ته په کې اشاره شوې، د همدغه کتاب په رڼا کې موږ کولای شو د نن ورځې ډېر مسائل ځواب کړو.

بدائع الصنائع امام کاساني لیکلی دی. امام ابو بکر بن مسعود الکاساني په ترکستان کې زېږېدلی دی. په ډېرو ځایونو گڅېدلی او له اوچتو علماو یې پوهه لاسته راوړې.

یو وار امام کاساني سوریې ته لاړ، د هغه ځای علما پرې راټول شول او په علمي مسایلو کې یې سره بحث پیل کړ، امام کاساني په هره مسئله کې د خپلو فقهاو نظر بیانانوه چې هغوی یې حیران کړل.

بدائع الصنائع د کاساني رحمه الله د استاد علاء الدین سمرقندي د

کتاب شرحه ده. کله چې یې بدائع الصنائع ولیکه او خپل استاد سمرقندي ته یې وړاندې کړ، استاد یې دغه کتاب ډېر خوښ کړ، نو خپله فقیه لور فاطمه یې ورته واده کړه او مهر یې همدغه کتاب شو.

کله چې فاطمه وفات شوه، امام کاساني ډېر غمجن شو او د هرې جمعې په شپه به یې د خپلې مېرمنې د قبر زیارت کاوه. امام په ۵۸۷ هجري کال کې وفات شو او په سوریه کې د خپلې مېرمنې په څنگ کې خښ شو.

د وفات په وخت کې یې سورت یاسین لوست، کله چې اووه ویستم آیت کې د آخرت کلمې ته ورسېد، وفات شو.

خدای دې امام کاساني وښيي او موږ دې له ټولو امامانو سره په جنت کې یو ځای کړي. آمین

درسونه

- اسلامي فقه کې ډېر ستر کتابونه شته. موږ باید د دغو کتابونو اهمیت وپېژنو او ویې لولو.
- له امام ابو حنیفه نیولې تر امام سرخسي او نورو علماو پورې، زموږ ټولو علماو د هر چا په وړاندې حق ویلی. ځکه حق ویل په عالم فرض دي.

- امام سرخسي د پوهې دومره شوقي وو چې کتابونه یې په یادو یاد کړي وو او آن له شاه یې مور ته خپله پوهه راوړسوله.
- د هدایې لیکوال په ژوند کې وینو چې زموږ امامان څومره تقوا لرله او فقهي کتابونه یې په څومره اخلاص لیکلي.
- د بدائع الصنائع په لیکلو کې زده کوو چې زموږ د علماو لورگانو او مېرمنو هم فقه زده کوله او له ډېرو نرانو زیرکې وې.

گرانو لوستونکو!

د پورتنۍ لیکنې له لوستو وروسته یې په هکله یوه شېبه فکر وکړئ او له فکره وروسته مو چې څه ترې زده کړي وي، په خپلې ځانگړې کتابچه کې یې ولیکئ.

مراجع

- ابو حامد الغزالي، الموسوعه الحره.
- باکثیر، علي احمد. هكذا لقي الله عمر: مكتبه مصر.
- بيت الحكمة، الموسوعه الحره.
- خان، وحيد الدين. الاسلام يتحدى. GOOD WORD BOOKS: نيو دلهي، ۲۰۱۰.
- شیطانيه، الموسوعه الحره.
- الطهطاوي، رفاعه رافع. تلخيص الابريز في تلخيص باريز. الهيئه المصريه العامه: ۱۹۹۳.

- الغزالي، ابو حامد. تهافت الفلاسفه. تحقيق دنيا سليمان. تهران: شمس تبريزي، ١٣٨٢.
- الغزالي، ابو حامد. المنقذ من الضلال. تحقيق جميل صليبا و كامل عياد. دار الاندلس: بيروت، ١٩٦٧.
- القرضاوي، يوسف عبد الله. ابن القريه والكتاب. دار الشروق: مصر، ٢٠٠٢.
- الكاساني، ابو بكر بن سعود. بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع. مكتبه حنفيه: كوته.
- لكنوي، عبد الحي. الفوائد البهية في تراجم الحنفيه. مكتبه عمريه: كوته.
- محمود، مصطفى. الدين ما هو؟. دار المعارف: قاهرة.
- محمود، مصطفى. السؤال الحائر. دار المعارف: قاهرة، خلورم چاپ.

- مرغيناني، برهان الدين. الهداية شرح بداية المجتهد. مكتبة البشري: كراتشي، ۲۰۰۸ دويم چاپ.
- ARAB-ISRAELI CONFLICTS. WIKIPEDIA.
- HAMIDULLAH, MUHAMMAD. THE EMERGENCE OF ISLAM. ISLAMIC RESEARCH INSTITUTE: ISLAMABAD, THIRD REVISED EDITION ۲۰۱۰.
- HAMIDULLAH, MUHAMMAD. THE PROPHET, S ESTABLISHING A STATE AND HIS SUCCESSION. PAKISTAN HIJRAH COUNCIL: ISLAMABAD, ۱۹۸۸.
- JAMEELA, MARYAM. ISLAM AND MODERNISM. MUHAMMAD YUNUS KHAN: LAHORE, ۱۹۶۸.

- KHAN, ALI MAHDI. THE ELEMENTS OF ISLAMIC PHILOSOPHY. ASHRAF PRESS: LAHORE, ۱۹۷۳ SECOND EDITION.
- MASUD, MUHAMMAD KHALID. AND WE CHOSE AFGHANI. WWW.MARUF.ORG, ۲۹/APRIL/۲۰۱۲.
- NYAZEE, IMRAN AHSAN KHAN. OUTLINES OF ISLAMIC JURISPRUDENCE. FEDERAL LAW HOUSE: RAWALPINDI, ۲۰۱۰ FIFTH EDITION.
- PARWIZ, G.A. ISLAM A CHALLENGE TO RELIGION. TULU E ISLAM TRUST: LAHORE, ۱۹۸۹ SECOND EDITION.
- RAI, HAMEED A.K. HISTORY OF POLITICAL PHILOSOPHY. AZIZ PUBLISHER: LAHORE, ۱۹۸۱.
- SATANISM. WIKIPEDIA.

- **SIDDIQI, MAZHERUDDIN. MODERN REFORMIST THOUGHT IN ISLAM. ISLAMIC RESEARCH INSTITUTE: ISLAMABAD, ۱۹۸۲.**

يادښت

يادښت

يادښت

يادښت